A close-up photograph of two hands clasped together in a firm grip. The hands are positioned in the center of the frame, with the fingers interlaced. The background is a blurred beach scene with waves and a cloudy sky. The lighting is natural, suggesting an outdoor setting.

**Projecte pilot de *Family Group Conference*
en casos de violència filio-parental
a justícia juvenil**

**Treball Fi de Grau
Grau de Treball Social de la Universitat de Barcelona
Curs 2016/2017
Aida Folqué Llanas
Tutor: Andrés Lorenzo Aparicio**

Índex

Resum	4
Abstract	5
1. Justificació	6
2. Marc Teòric	7
2.1. Justícia juvenil	7
2.2. L'adolescència.	8
2.3. Justícia Restaurativa	9
2.3.1 Conferencing	10
2.3.2 Family Group Conference: el sistema de justícia juvenil de Nova Zelanda.....	11
2.4. Violència Filio-parental (VFP)	14
2.4.1 Definició de VFP	14
2.4.2 Dades de VFP a justícia juvenil	14
2.4.3 Models explicatius de la VFP	16
3. Objectius	16
4. Metodologia	17
4.1. Tipus d'investigació.	17
4.2. Pla de treball i cronograma.	17
4.3. Tècniques utilitzades	18
4.3.1. Entrevista.....	18
4.3.2. Revisió bibliogràfica.....	19
4.4. anàlisi de dades.	19
4.5. Consideracions ètiques	20
5. Anàlisi de resultats.	21
5.1. El Conferencing	21
5.1.1 Casos d'èxit a Europa	21
5.1.2 Model a implantar a Catalunya	28
5.2. Implantació del FGC a Catalunya	28
5.2.1 Ús actual I POSSIBLE APLICACIÓ EN casos de VFP.....	28
5.2.2 Avantatges.....	30
5.2.3 Inconvenients i dificultats.	31
5.2.4 Instruments d'avaluació	31
5.2.5 Moment d'aplicació.....	32
5.3. Violència Filio-parental	33
5.3.1 Perfil dels menors.....	33
5.3.2 Perfil de les famílies:	36

6.	Conclusions	39
7.	projecte.....	41
7.1.	Presentació.....	41
7.2.	Justificació	43
7.3.	Territori d'aplicació	44
7.4.	Objectius	45
7.5.	Participants.....	45
7.6.	Requisits	45
7.7.	El facilitador.....	46
7.8.	Espai	46
7.9.	Procés	47
7.9.1.	Fase 1. Preparació de la trobada.....	48
7.9.2.	Fase 2. Trobada	49
7.9.3.	Fase 3. Seguiment	51
7.9.4.	Fase 4. Tancament.....	51
7.10.	Avaluació	52
7.11.	Calendari	53
7.12.	Recursos	53
7.13.	Pressupost	53
8.	Bibliografia	55
9.	Webgrafia.....	55
10.	Annex.....	59
I -	Guió entrevista treballadora social de justícia juvenil	59
II -	Guió entrevista tècniques EAIA.....	60
III -	Formulació d'avaluació participants	61
IV -	Formulari d'avaluació final ofensor	67
V -	Formulari d'avaluació final víctima.....	69
VI -	Associacions que treballen el fenomen de la VFP a Barcelona	71
VII -	Consentiment informat	71

Índex de taules:

Taula 1: Número de delictes de VFP en els darrers anys.....	15
Taula 2: Cronograma.....	17
Taula 3: Codis i subcodis per anàlisi dels objectius.....	20
Taula 4: Característiques dels models estudiats.....	26
Taula 5: Ítems utilitzats en l'anàlisi de la variable rendiment acadèmic	34
Taula 6: Fases i actuacions de la CGF	48
Taula 7: Calendari del projecte	53
Taula 8: Pressupost del projecte.....	54

Índex de gràfics:

Gràfic 1: Expedients incoats a justícia juvenil a Espanya els darrers anys	15
Gràfic 2: Expedients incoats a justícia juvenil a Catalunya els darrers anys	15

Glossari

CGF – Conferència grupal familiar.

EFRJ – *European Forum for Restorative Justice in Europe*.

EKC – *Eigen Krach Centrale* (Països Baixos)

FGC – *Family group conference*.

LORPM – Llei Orgànica reguladora de responsabilitat penal del menor.

NoVFP – No violència filio-parental.

PIE – Programa individualitzat d'execució.

SMAT – Servei de mediació i assessorament tècnic.

TMO – Tècnic de medi obert.

TS – Treballadora social

VFP – Violència filio-parental.

VFP+ – Violència filio-parental i algun altre tipus de delicte.

YC – *Youth Conferencing* (Irlanda del Nord)

YCS – *Youth Conferencing Service* (Irlanda del Nord)

RESUM

L'actual sistema de justícia juvenil actua sobre menors de 14 a 18 anys que presumptament han comès un delictes i està basat en el model de responsabilitat, que pretén fer responsables als menors dels seus actes aplicant mesures educatives basant-se en el superior interès del menor. L'augment del número de denúncies de violència filio-parental en els darrers anys fa plantejar l'abordatge d'aquest fenomen des d'una perspectiva nova. Un cop s'ha dictat sentència des de justícia juvenil només es pot actuar de forma obligatòria amb el menor infractor, tot i que les especificitats d'aquests tipus de delictes, on víctimes i agressors conviuen en el mateix domicili, fa que per la resolució del conflicte sigui necessari involucrar no només al menor, sinó també als seus pares i a les persones del seu entorn.

Els objectius del present treball són la creació d'un projecte pilot a justícia juvenil per casos de violència filio-parental aplicant el *Family Group Conference*, un model de pràctica de justícia restaurativa de *conferencing*, i un anàlisi del fenomen de la violència filio-parental.

La metodologia emprada és de caràcter qualitatiu amb fonts mixtes, essent les principals tècniques utilitzades l'entrevista i la revisió bibliogràfica. S'ha realitzat un anàlisi de les experiències d'aplicació del *Family Group Conference* en països europeus, de l'avaluació de la implantació d'aquesta pràctica a Catalunya i del perfil dels menors denunciats per violència filio-parental i el de les seves famílies.

Els resultats obtinguts mostren que la pràctica del *Family Group Conference* és eficient i exitosa, però que per implantar-la és necessari una adaptació a les necessitats i la realitat del territori. No s'ha pogut extreure un perfil dels joves infractors de violència filio-parental i de les seves famílies, però sí s'han pogut identificar característiques que es presenten amb més freqüència.

Aquestes dades han servit de base per l'elaboració del projecte de *Family Group Conference* en casos de violència filio-parental a justícia juvenil: una proposta per treballar aquest fenomen d'una forma més integral a partir d'aquesta pràctica, fent participants de forma voluntària a tots els protagonistes i a la seva xarxa de suport per resoldre els seus conflictes amb l'acompanyament d'un treballador social.

Paraules clau: violència filio-parental, justícia juvenil, justícia restaurativa, *Family Group Conference*.

ABSTRACT

The current juvenile justice system acts on minors between the ages of 14 and 18 that have presumably committed a felony. It is based in the responsibility model that intends to make minors responsible for their own acts, applying educational measures based on the highest interest for the minor. The increased number of child-parent violence complaints in the last years poses to approach this phenomenon from a new perspective. Once a verdict has been dictated from the juvenile justice, mandatory actions are taken over the minor offender, although the specifications on these types of misdemeanours, where victims and aggressors live together under the same roof, makes it necessary for not only the minor but their parents and people from their close circle to get involved for the conflict resolution.

The objectives of the present work are the creation of a draft project for juvenile justice for child-parent violence cases applying the Family Group Conference, a model of practical restorative justice of conferencing, and an analysis of the child-parent violence phenomenon.

The method used is qualitative and from mixed sources, being the main techniques used interviews and bibliographic reviews. An analysis from the applied experiences from Family Group Conference in european countries, an evaluation of the introduction of this method in Catalonia and a profile of the reported minors for child-parent violence and their families has been performed.

The results obtained show that the practice of the Family Group Conference, is efficient and successful. To implement it, it is necessary to adapt to the needs and realities of the territory. It has not been possible to extract a profile of the young child-parent violence offenders and their families. However, it has been possible to identify the features that come up more frequently.

This data has served as a base to develop the Family Group Conference project in cases of child-parent violence in juvenile justice: a proposal to develop this phenomenon in a more global way, with this practice as a starting point, voluntarily making all the main characters and their support network part of it to solve all their conflicts with the help of a social worker.

Keywords: child-parent violence, youth justice, restorative justice, Family Group Conference.

1. JUSTIFICACIÓ

Parlar de justícia restaurativa s'acostuma a associar a mediació. No obstant, la justícia restaurativa va més enllà d'aquest programa, ja que existeixen altres tipus de pràctiques restauratives no tan conegudes ni esteses que a part de víctima i ofensor inclouen altres participants al procés.

A Catalunya el Programa de Mediació i Reparació en l'àmbit de justícia juvenil es va iniciar l'any 1990, i té com a referència les Recomanacions del Consell d'Europa i de les Nacions Unides sobre les reaccions socials i penals a la delinqüència juvenil, i altres recomanacions d'organismes internacionals relatives a aquest àmbit. L'entrada en vigor de la Llei orgànica 4/1992, de 5 de juny, reguladora de la competència i el procediment dels jutjats de menors, proporciona el marc i la base legal estatal al programa, però no és fins la Llei Orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors (en endavant LORPM), llei actualment vigent, la que consolida i desenvolupa més profundament els canvis establerts per l'anterior llei.

D'altra banda, l'article 15 de la Llei 4/2015, de 27 d'abril, de l'Estatut de la víctima del delictes, tot i que només fa referència específica a la mediació, parla de serveis de justícia restaurativa i per tant també s'hi podrien integrar altres tipus de pràctiques restauratives.

A Espanya la pràctica de la justícia restaurativa en la jurisdicció de menors ha evolucionat de la mateixa forma que ho han fet els models de justícia juvenil aplicats, passant de l'anterior model de protecció o assistencial, amb un clar component paternalista que percebia els menors com incapaços i irresponsables dels seus actes i que aplicava un procediment exempt de garanties jurídiques al·legant la protecció dels menors; a l'actual model de responsabilitat o mixt que entén els menors com a subjectes de drets i capaços de respondre de les seves accions, a qui s'apliquen els mateixos drets i garanties que en la justícia d'adults (com la presumpció d'innocència), però en comptes d'aplicar penes s'apliquen mesures educatives basant-se en el superior interès del menor, principi rector que orienta totes les actuacions a aconseguir el benestar d'aquest.

Des de justícia juvenil no existeix cap tipus de resposta concreta pels delictes de violència filio-parental (en endavant VFP), com tampoc en té pels altres, atès que el Codi Penal no contempla respostes específiques als delictes. No obstant, com que en la jurisdicció de menors la resposta judicial adoptada ha de tenir en compte no només el fet delictiu, sinó també la realitat del menor infractor, la seva situació personal i social i les seves necessitats educatives, sí existeixen mesures que es poden adequar de forma més concreta als delictes comesos, com les prestacions en benefici de la comunitat o les tasques socioeducatives. La mesura de prestacions en benefici de la comunitat consisteix en la realització durant un número d'hores fixades en la sentència d'una activitat en benefici de la col·lectivitat en el seu conjunt, o bé d'un col·lectiu determinat, preferentment en relació amb el delictes comès pel menor; l'execució de tasques socioeducatives comporta que el menor realitzi activitats específiques de contingut educatiu dirigides a facilitar-li el desenvolupament de la competència social. Pot suposar l'assistència i la participació del menor en un programa ja existent en la comunitat, o bé en un de creat expressament pels tècnics de medi obert.

Tot i que actualment no existeix cap programa que permeti treballar el fenomen de la VFP amb els menors infractors, recentment s'ha posat en funcionament a Barcelona un recurs residencial per l'execució de la mesura de convivència en grup educatiu (mesura prevista per la LORPM de 2000 però que fins aquest any no existia) i breument se n'obrirà un altre a Girona, recursos que en principi es destinaran prioritàriament a menors que han comès un delictes de VFP (Grup de Recerca en Pedagogia [GPS], 2017).

La preocupació per l'increment d'aquest tipus de delictes ha suposat un nou repte per l'execució penal amb joves, i des del Departament de Justícia s'està plantejant la idea de tractar els delictes de VFP amb una visió transversal, estudiant l'opció de crear una figura de referència del menor durant tot el procés per tal de poder abordar la seva evolució: des de l'entrevista inicial al Servei de Mediació i Assessorament Tècnic (en endavant SMAT) fins a medi obert, (GPS, 2017).

La present recerca parteix de la detecció de la necessitat d'intervenir de forma específica en el sistema de justícia juvenil català amb menors denunciats per VFP, i presenta el disseny d'un projecte pilot per treballar aquest fenomen a partir d'un model de pràctica restaurativa concret que s'ha demostrat eficaç: el *Family Group Conference*.

2. MARC TEÒRIC

2.1. JUSTICIA JUVENIL

El SMAT és la porta d'entrada de tots els menors atesos en l'àmbit de justícia juvenil. Actua a instància de la Fiscalia de Menors i assumeix les funcions que la LORPM assigna als equips tècnics, és a dir, la mediació, la reparació i l'assessorament tècnic a fiscals i jutges de menors.

La població que atén el SMAT són els menors de 14 a 18 anys (un menor només pot ser penalment responsable a partir dels 14 anys) que presumptament han comès un acte tipificat com a delicte pel Codi Penal o les lleis penals especials.

Els equips tècnics del SMAT, formats per psicòlegs, educadors i treballadors socials, estan repartits per tot el territori de Catalunya: un a Girona, Tarragona, les Terres de l'Ebre i Lleida, i 4 a Barcelona dividits territorialment. Els equips tècnics estan a la vegada dividits en dos programes amb funcions específiques: el programa de mediació i reparació i el programa d'assessorament.

La finalitat del programa d'assessorament és aportar informació a l'òrgan judicial sobre la situació personal, social, psicològica, educativa i familiar del menor, així com de l'entorn social en el que viu, als efectes de l'adopció d'una de les mesures previstes per la llei, atès que en el marc de justícia juvenil s'ha de tenir present necessàriament la situació psicosocial del menor i no només el fet punible (Generalitat de Catalunya, n.d. a).

L'objectiu de la mediació penal és que infractor i víctima puguin arribar a uns acords per solucionar el conflicte creat per la infracció penal de forma extrajudicial, però inscrita dins del marc penal, amb l'orientació d'un mediador. En relació amb el menor, es pretén que es responsabilitzi de les seves accions i conseqüències, que compensi i repari la víctima amb el seu esforç personal i que participi activament en el procés; en relació amb la víctima, se li ofereix l'oportunitat de participar en la resolució del conflicte que l'afecta i es possibilita que sigui compensada i reparada pels danys soferts (Generalitat de Catalunya, n.d. b).

Correspon al ministeri fiscal la instrucció dels procediments per fets tipificats com a delicte en el Codi Penal comesos per menors de 14 a 18 anys. El ministeri fiscal podrà desistir de la continuació de l'expedient en els casos en què el fet imputat al menor constitueixi un delicte menys greu, sempre que el menor accepti de manera voluntària participar en el programa de mediació i compleixi de forma satisfactòria amb els compromisos adquirits.

En els supòsits en què el programa de mediació no sigui suficient pel sobreseïment¹ de l'expedient però el menor manifesti la voluntat de reparar el dany causat, es pot dur a terme amb caràcter voluntari un doble programa de mediació i assessorament.

En el cas que el menor no accepti la mediació o bé aquesta no sigui possible, es passarà a iniciar el programa d'assessorament tècnic. Si el menor accepta el doble programa, la mediació i l'assessorament es donaran de forma paral·lela. Es pot mediar sempre en tot moment, inclús si ja s'està celebrant el judici, ja que la mediació no busca la satisfacció judicial.

2.2. L'ADOLESCÈNCIA.

Atès que l'adolescència és un col·lectiu amb unes característiques especials pel moment evolutiu en què es troben, es creu necessari aprofundir més àmpliament en els trets diferencials que el defineixen.

El diccionari de la llengua catalana de l'Institut d'Estudis Catalans (n.d.) defineix l'adolescència com el *“període de la vida que segueix la infància i precedeix l'edat adulta”*; no obstant, l'adolescència és una construcció social que va més enllà d'aquesta definició conceptual, i que comporta en si mateixa una realitat difícilment descriptible en una sola frase.

Com a etapa de trànsit entre la fi de la infància i el principi de l'edat adulta, l'adolescència és un període de canvi on el menor s'enfronta a pèrdues i enfronta les novetats sense informació ni experiència. L'adolescent ha d'aprendre a desprendre's de les relacions de dependència viscudes durant l'etapa infantil mentre comença a buscar la seva pròpia identitat alhora que viu canvis tan corporals com psicològics, intel·lectuals i relacionals (Feduchi, 2011).

Així doncs, l'adolescència és un període d'aprenentatge on el menor experimenta a través d'èxits, de frustracions i de contradiccions les seves capacitats i la seva autonomia amb una nova mirada on es qüestiona i es replanteja tota l'etapa anterior, i on com a tots els processos de canvi, es generen inquietuds, malestar i sentiments de fragilitat i ansietat.

Leal (2012) senyala tres dols específics de l'adolescent: per la pèrdua del seu cos infantil, per la renúncia al rol de nen i per la renúncia a la imatge idealitzada dels pares de la infantesa. En aquest sentit, una de les conductes típiques de l'adolescència, i que per tant no ha de generar excessiva preocupació, és la necessitat de posar distància entre els pares i ell i relacionar-se i interactuar amb l'exterior, ja que superar la infantesa implica la modificació de l'ordre familiar anterior i per tant, un qüestionament dels pares i de la manera d'exercir les seves funcions.

Durant aquesta etapa l'adolescent conviu amb elements infantils que encara requereixen atenció i que paulatinament anirà deixant enrere, alhora que gradualment anirà desenvolupant aspectes adults que reclamen del seu entorn reconeixement i suport. L'adolescent demana que la seva opinió sigui escoltada, que se'l tingui en compte. El fet de sentir que no se'l deixa créixer personalment, desenvolupar-se com a individu o de considerar que les seves necessitats no són ateses, pot provocar que el menor es reclogui en la infantesa i autoexpulsar-se del món adult on no troba el seu espai (Tió, 2003).

El grup d'iguals adopta rellevància durant l'adolescència, ja que el menor buscarà l'aprovació, el reconeixement i la valoració del grup per sentir-se algú. L'adolescent es posarà a prova i comprovarà les seves habilitats, fet que en ocasions el portarà a no aturar-se davant de la norma.

¹ Arxiu del procediment judicial.

En aquest aspecte el grup d'iguals també pot exercir pressió i per no ser exclòs o veure compromesa la seva identitat, l'adolescent pot veure's abocat a transgredir les normes.

No s'ha d'oblidar que el desenvolupament dels adolescents està estretament lligat a la capacitat de suport i de contenció emocional que els ofereixen els adults i a l'entorn social i familiar on viuen. Així, situacions de pobresa, experiències migratòries traumàtiques, un tracte inadequat rebut durant la infantesa o característiques personals del menor com condició social, religió o trets ètnics poden conduir l'adolescent a un fracàs de les expectatives del seu desenvolupament i a incrementar situacions d'exclusió i marginalitat i dificultar el seu procés evolutiu (Leal, 2012).

D'altra banda, tot i que l'adolescència és un fenomen compartit, el seu desenvolupament és individual i cada menor és únic i particular, de forma que no podem tractar-los a tots de la mateixa manera i de forma generalitzada. Els adults hem d'acompanyar als menors en aquesta construcció de la pròpia identitat i en la recerca del seu propi espai en el món dels adults.

En resum, l'adolescència és un procés d'aprenentatge sense manual i que ningú explica com s'ha de viure, sinó que s'ha d'experimentar en primera persona en la recerca de la construcció de la pròpia identitat.

La justícia també entén l'adolescència com una etapa d'aprenentatge, ja que la regulació penal dels menors presenta un caràcter primordial d'intervenció educativa, i determina diferències considerables entre el sentit i el procediment de les sancions aplicables en la justícia d'adults (a qui s'imposen penes i no mesures educatives), tot i que aplicant les mateixes garanties processals en totes dues jurisdiccions. La naturalesa i la finalitat del procediment davant els jutjats de menors va encaminat a l'adopció de mesures que fonamentalment no poden ser repressives sinó preventivoespecials, orientades a la reinserció efectiva i a l'interès superior del menor, valorats amb criteris que s'han de buscar primordialment en l'àmbit de les ciències no jurídiques (LORPM, 2000).

D'altra banda, en el cas dels menors els antecedents penals, que són la constatació oficial que una persona ha estat condemnada en sentència ferma per la comissió d'un o més delictes, no queden registrats quan s'arriba a la majoria d'edat. L'adolescència és una etapa d'aprenentatge, el passat dels joves no és el seu destí.

2.3. JUSTÍCIA RESTAURATIVA

La justícia restaurativa és una manera d'entendre la justícia penal que posa l'èmfasi en la reparació del dany causat per la conducta delictiva i no en el càstig. Tot i que és un concepte difícil de definir atès que ha generat diferents interpretacions en diferents països, una de les definicions més esteses és la realitzada per Marshall (1999) que entén la justícia restaurativa com un procés on les parts interessades en un delicte concret resolen de forma col·lectiva com afrontar les conseqüències del delicte i les seves implicacions futures.

D'aquesta definició se n'extreuen les característiques bàsiques dels programes restauratius: reunions cara a cara entre les víctimes i els seus ofensors amb l'objectiu principal de reparar el dany causat per l'ofensor. No obstant, aquesta descripció va ser fruit de diverses crítiques en no definir què és el que ha de ser restaurat i els valors de la justícia restaurativa.

La definició que ha generat més consens és la realitzada per les Nacions Unides (2006), que entén la justícia restaurativa com la forma de respondre al comportament delictiu equilibrant les necessitats de la comunitat, de les víctimes i dels ofensors. Una definició més completa de

procés restauratiu en l'àmbit penal és la construïda pel Consell Econòmic i Social de les Nacions Unides (2002), que el defineix com

“...todo proceso en que la víctima, el delincuente y, cuando proceda, cualesquiera otras personas o miembros de la comunidad afectados por un delito, participen conjuntamente de forma activa en la resolución de cuestiones derivadas del delito, por lo general con la ayuda de un facilitador” (p. 59).

Tanmateix, donat que l'objectiu principal del present estudi no és el concepte de justícia restaurativa, no ens estendrem més en les discrepàncies existents en aquesta definició.

Els programes de justícia restaurativa, que no es limiten a l'àmbit de la justícia penal sinó que a nivell internacional també s'han implementat en conflictes civils, disputes laborals, estudiantils i en l'àmbit comunitari, entres altres, ofereixen una alternativa de resolució dels conflictes orientada a la reparació, la desjudicialització i el diàleg entre les persones directament involucrades en el conflicte (Mera, 2009).

La justícia restaurativa comporta una nova manera d'afrontar les conseqüències dels conflictes penals en contraposició a la justícia tradicional (Mera, 2009). Mentre que la finalitat perseguida per la justícia restaurativa és la reparació del dany a la víctima, la justícia tradicional té la finalitat de retribuir per *“el injusto cometido”* i la prevenció general i la especial (Martínez, 2015).

Aquest model de justícia abarca diferents tendències i programes que la literatura ha classificat en tres models i que McCold (2013) defineix: la **mediació**, que inclou la mediació comunitària, programes de reconciliació víctima-ofensor i la mediació víctima-ofensor; els **cercles restauratius**, que a la seva vegada inclouen els cercles de pau, els cercles de sanació i els cercles de sentència; i en darrer lloc el **conferencing**, model que s'explicarà detalladament més endavant i que l'autor diferencia entre *Family Group Conference* (FGC), *Family Group Decision-Making* (FGDM), *Family Unity Meeting* (FUM) i *Police conferencing* o també anomenat model *Wagga*.

El *conferencing* *“...és un terme genèric que s'utilitza en el marc del paradigma restauratiu per referir-se a diferents models i processos en l'àmbit penal i en d'altres àmbits, com el comunitari o l'escolar”* (Guardiola, Albertí, Casado, Martins i Susanne, 2012, p. 186). La principal diferència entre la mediació i el *conferencing* és que aquest darrer exigeix la participació voluntària de més persones en el procés a més de víctima i ofensor.

2.3.1 Conferencing

El *conferencing*, originari de Nova Zelanda, *“és una pràctica de justícia restaurativa que vol implicar a totes les persones afectades per un delictu en el procés de presa de decisió respecte a quina és la millor manera de respondre al fet delictiu”* (Guardiola et al., 2012, p. 37). És un model on l'ofensor, la víctima, les seves famílies i persones significatives per ambdues parts es reuneixen per decidir quina és la millor manera d'abordar l'ofensa.

Existeixen diferents models o pràctiques de *conferencing*, entre ells:

- *Family Group Conference* (FGC)
- *Youth Justice Conferencing*
- *Wagga o Police-led conferencing*
- *School Conferencing*
- *Community Conferencing*

El FGC és el model més distintiu, utilitzat a Nova Zelanda en justícia juvenil per totes les infraccions excepte assassinat i homicidi, tant com una alternativa al procediment judicial com un mecanisme per fer recomanacions als jutges abans de les sentències.

Altres models de *conferencing* com el *Wagga* només s'utilitzen de forma selectiva per infraccions no greus i com una alternativa als procediments judicials (Morris i Maxwell, 1998). En tots els models de *conferencing*, excepte en el *Australian Capital Territory*, el procés pot tirar endavant sense la participació de la víctima (Guardiola et. al., 2012).

Es presenta amb més profunditat el model de Nova Zelanda atès que és el país pioner en la implementació de programes de justícia restaurativa i en la seva avaluació, tant en la jurisdicció d'adults com en la de menors (tot i que el present estudi es centrarà en justícia juvenil), i perquè és el model que altres països han pres de referència.

2.3.2 Family Group Conference: el sistema de justícia juvenil de Nova Zelanda.

El FGC o conferència grupal familiar és un model de justícia restaurativa procedent dels mètodes tradicionals de resolució de conflictes de la cultura maori, de Nova Zelanda. Aquest sistema, implementat per la Llei sobre els Nens, els Adolescents i les seves famílies de 1989 (*Children, Young Persons and Their Families Act*), incorpora els valors de justícia maori de destacar els rols de la família i de la comunitat.

La dècada dels 80 va ser un moment de gran debat a Nova Zelanda sobre la forma en què l'estat havia de prendre decisions en relació als nois i joves. Aquest debat no es va centrar exclusivament en l'àmbit de justícia juvenil, sinó que principalment versava sobre les decisions de cura i protecció de nens i joves; tanmateix, va acabar sent un debat decisiu en la determinació de les disposicions pels joves ofensors i les seves famílies (Morris i Maxwell, 1998).

Actualment aquest sistema és el procés habitual de justícia a Nova Zelanda, que s'aplica en un 80% dels casos de delinqüència juvenil (menors entre 10 i 17 anys). Els únics casos que no són tractats a través del FGC són les accions molt greus com els assassinats o els homicidis. Així doncs la desjudicialització d'aquests processos, que són coordinats per un treballador de justícia juvenil que pertany al departament de Serveis Socials (i no de Justícia) és pràcticament absoluta (Merino i Romera, 1998).

Les conferències no són un programa addicional sinó que formen el nucli central del sistema de justícia juvenil de Nova Zelanda, "*the Family Group Conference is the norm, and the courtroom is the backup*" (MacRae i Zehr, 2004, p. 14)² i sovint assumeixen el paper dels tribunals. Per tant, aquestes conferències no estan pensades únicament perquè s'hi exposin els fets i els sentiments dels participants i s'hi acordi la restauració del dany causat, sinó que l'acord també ha de contenir elements de prevenció.

La *Police Youth Aid* és un departament especial de la policia que s'encarrega dels menors, desenvolupant tasques no només de prevenció i de compliment de la llei sinó que també realitzen l'acusació, decidint quins càrrecs s'han de desestimar i quins continuen el procés. Per aquest motiu a Nova Zelanda la policia forma part del procés i té un paper important a l'hora de decidir si un cas es deriva o no a una conferència.

² El FGC és la norma general, i les sales de justícia l'alternativa (traducció pròpia).

La policia intenta respondre a la majoria d'infraccions lleus a través d'advertències o de processos de *diversion*³ com la mediació entre víctima i ofensor. Quan un menor nega els fets però aquests són provats en un tribunal, el cas ha de derivar a un FGC que recomanarà al tribunal com abordar el delictes. També es duen a terme conferències per tractar el tema de la custòdia dels menors mentre aquests esperen que es dicti sentència (casos d'assassinat o homicidi).

MacRae i Zehr (2004) defineixen els 4 tipus de FGC que s'apliquen en justícia juvenil a Nova Zelanda:

- **Custody Conference:** té lloc quan el menor està en custòdia després d'haver negat els fets. La conferència explora diferents opcions alternatives a la custòdia, i en el cas que s'acordi mantenir-la, el FGC decideix quin tipus de programa s'ha d'aplicar al menor durant aquest temps.
- **Charge Proven Conference:** són convocades pel tribunal quan el menor nega la seva culpabilitat però és declarat culpable. Aquestes conferències han de tenir lloc abans de que el tribunal de menors dicti sentència amb la finalitat de fer recomanacions als jutges.
- **Intention to Charge Conference:** el menor no està arrestat però és derivat directament a un coordinador de justícia juvenil (*Youth Justice Coordinator*) per realitzar una conferència. En aquestes casos el FGC ha de decidir si el menor ha de ser processat al tribunal o bé la manera de resoldre el conflicte per una via alternativa.
- **Charge Not Denied Conference:** Quan el menor no nega els càrrecs davant el tribunal, aquest ordena un FGC per recomanar com tractar el fet delictiu. La conferència pot acordar recomanar al tribunal retirar els càrrecs, una modificació dels càrrecs que se li imputen, la realització d'un programa per part del menor per abordar la infracció comesa o un tipus de proposta alternativa.

En la majoria de conferències els tribunals no participen activament i només es requereix la seva supervisió en aquells casos en que el FGC és convocat per fer-li recomanacions, o quan la conferència recomana algun tipus de vigilància per part dels tribunals. De vegades una conferència ordenada pel tribunal pot recomanar que els càrrecs siguin retirats per tal de dur a terme un seguiment menys formal, però això només pot succeir en aquells casos en que la policia hi estigui d'acord, tots els participants de la conferència creguin que el programa serà dut a terme i l'infractor mostri penediment.

Procediment del FGC

MacRae i Zehr (2004) defineixen el FGC com un mètode de presa de decisions, una trobada cara a cara que involucra els ofensors i les seves famílies, les víctimes i les seves persones de suport, un representant de la policia i altres persones significatives pel procés. Les conferències estan organitzades i conduïdes per un treballador social de serveis socials (no de justícia) anomenat coordinador de justícia juvenil (*Youth Justice Coordinator*).

Aquesta trobada serveix per donar suport als ofensors per tal que assumeixin la seva responsabilitat i canviïn el seu comportament, per apoderar a les famílies dels ofensors per a que tinguin un rol important en el procés i per atendre les necessitats de les víctimes. Els autors remarquen la importància de que aquest procés es realitza mitjançant el consens de totes les

³ La *diversion* és una figura pròpia dels països de la *Common Law* que ofereix un procediment per responsabilitzar els ofensors fora dels tribunals (per exemple, amb la condició d'atendre un programa d'alcohol i drogues o a un curs de prevenció de la violència) (Community Law, 2017).

parts, és a dir, el grup sencer ha d'arribar a un acord i qualsevol participant pot vetar l'acord si no hi està conforme.

El facilitador de la reunió, que pot ser el mateix coordinador que ha organitzat i coordinat el FGC o bé un altre treballador social a qui se li delegui aquesta funció, ha de ser imparcial i tenir en compte els interessos de totes les parts. MacRae i Zehr (2004) indiquen que el facilitador és l'encarregat d'assegurar que el pla d'actuació resultant de la conferència sigui viable i realista, que sigui adequat perquè l'ofensor assumeixi la seva responsabilitat i repari el dany causat, de que es dugui a terme i de que se'n faci un seguiment.

En els FGC no existeix un guió predeterminat sinó que tot i existir un patró a seguir, les conferències s'adapten a les necessitats i les peculiaritats de cada cas. Un element comú en la majoria de conferències és una reunió familiar entre l'ofensor i la seva família, que es retiren a una habitació a part per parlar i desenvolupar una proposta per presentar a la víctima i la resta de participants de la conferència (MacRae i Zehr, 2004). Tot i les diferències entre tipus de FGC, tots presenten 3 components principals (Guardiola et al., 2012):

1. Preparació de la trobada per part del coordinador.

El coordinador es posa en contacte amb la víctima i l'infractor per concretar una trobada per separat i explicar les característiques del procés, les implicacions i la voluntarietat. Es demana que identifiquin als membres de la seva xarxa de suport que volen que participin en les converses, es concreta data, lloc i hora per la trobada i es comunica a tots els participants.

2. Trobada.

És la fase de conferència pròpiament dita, el moment de trobada conjunta amb tots els participants. Com s'ha exposat, el facilitador de la reunió pot ser el mateix coordinador o pot delegar aquesta funció a un altre treballador social.

Normalment s'inicia amb una lectura del resum dels fets, i un cop el menor ha acceptat els fets i ha exposat el seu relat, es demana a les víctimes que expliquin l'impacte que han tingut en elles les accions del menor i els seus sentiments. També és el moment en què la víctima té l'oportunitat de realitzar preguntes a l'ofensor.

Tot seguit es reuneixen de forma privada el menor i la seva família per deliberar i definir un pla de reparació. La família i el menor poden convidar a aquest espai a qualsevol dels participants. Després de la reunió tornen al grup i exposen les seves propostes.

L'acord i el pla d'actuació s'elabora de forma conjunta, indicant com i quan es realitzarà, i ha d'incloure com es repara a la víctima i a la comunitat. El facilitador ha de presentar el pla de compliment de l'acord per escrit a les autoritats judicials.

3. Seguiment dels acords.

El seguiment del pla d'actuació acordat el realitza el facilitador.

Efectivitat del FGC

O'Connor (2017) planteja que per decidir si el FGC és un procés de justícia juvenil efectiu s'han de plantejar les següents preguntes: proporciona el FGC un procediment just? És el FGC efectiu per reduir la reincidència? Ofereix el FGC resultats restauratius efectius per les víctimes? O'Connor afirma que gran part de la literatura conclou que el FGC és un procediment just per la majoria de joves infractors: els responsabilitza i aborda les seves necessitats de benestar alhora que els desvia del rigor del sistema judicial dels adults, i manifesta que està provat que el FGC pot reduir els nivells de reincidència, tot i que encara s'ha de treballar per reduir-la en casos d'infraccions greus.

D'altra banda estableix que el FGC pot ser una pràctica restaurativa efectiva si es du a terme de forma correcta, utilitzant les habilitats del treball social per assegurar bons nivells d'assistència, compromís, participació i satisfacció de tots els participants, i considera el FGC com un procediment útil per a que els treballadors socials intervinguin des de justícia amb els menors i les seves famílies.

2.4. VIOLÈNCIA FILIO-PARENTAL (VFP)

2.4.1 Definició de VFP

Tot i que no existeix una definició consensuada de violència filio-parental (VFP) una de les més acceptades entén aquest fenomen com “*el conjunto de conductas reiteradas de agresiones física (golpes, empujones, arrojar objetos), verbal (insultos repetidos, amenazas) o no verbal (gestos amenazadores, ruptura de objetos apreciados) dirigida a los padres o a los adultos que ocupan su lugar*” (Pereira, 2006, citat per Pereira i Bertino, 2009, p. 3), amb una intencionalitat clara i conscient de causar-los danys, perjudicis i/o sofriment (Aroca, 2010).

Partint d'aquesta definició, Pereira i Bertino (2009) indiquen que la violència ha d'anar dirigida als pares o als adults que desenvolupen aquesta funció, i s'hi inclouen les amenaces i els insults, les agressions físiques de qualsevol tipus i la ruptura conscient d'objectes apreciats per l'agredit; mentre que quedaria exclosa la violència ocasional i sense antecedents previs, la relacionada amb el consum de tòxics, la psicopatia greu, la deficiència mental i les accions que per les seves característiques s'inclouen en altres tipus de delictes (com el parricidi). A més a més, com apunta Aroca (2010) aquesta conducta violenta ha d'anar acompanyada de la intencionalitat del fill de causar danys i patiment als pares amb la finalitat d'aconseguir el que desitja.

Així doncs la VFP és una conducta violenta reiterada física, verbal, emocional o econòmica de part dels fills cap als seus pares o adults que ocupen el seu lloc amb la intenció clara i conscient de causar-los danys i perjudicis amb la finalitat d'aconseguir els seus objectius.

Ressaltar tres afirmacions que Agustina i Romero (2010) destaquen de l'estudi realitzat per Romero, Melero, Cànovas i Antolín (2005) sobre la violència dels joves en la família: que ens trobem davant d'un fenomen complex i multicausal on conflueixen múltiples factors relacionats: biològics, psicològics, socials i contextuals; que la violència és un acte voluntari i intencionat i que la responsabilitat és de qui la exerceix (exceptuant els casos de malaltia mental, consum de tòxics o deficiència mental); i que es tracta d'un conducta apreheua i per tant requereix necessàriament l'exposició a models violents en algun moment del període evolutiu del menor.

2.4.2 Dades de VFP a justícia juvenil

Pereira i Bertino (2009) ens alerten d'un increment des del 2006 de denúncies de VFP, multiplicant-se per 8 a Catalunya en el període de 2000-2004. Aquest tipus de violència, que els autors anomenen “tercer tipus de violència intrafamiliar” després de la paterno-filial i la violència conjugal, no és fenomen nou sinó que ha existit sempre, però

“(...) ha sido cronológicamente uno de los últimos tipos de violencia que han dejado de permanecer en la esfera privada del hogar. Sólo recientemente ha comenzado a trascender al exterior, llegando a adquirir una dimensión pública, reduciéndose la cifra negra y teniendo amplia difusión en los medios de comunicación social.” (Agustina i Romero, 2010, p. 199).

L'increment de les denúncies per VFP en els darrers 10 anys no implica que aquest sigui el tipus de delictes més comès, ja que segons dades de la Fiscalia de Catalunya el major número de denúncies corresponen a casos de robatoris amb força i robatoris amb violència. D'altra banda la taula número 1 mostra com en els darrers 5 anys el número de delictes de VFP s'ha mantingut estable, tot i que el número de procediments oberts per aquesta causa continua sent significatiu, així com també el percentatge que representen vers la totalitat d'expedients oberts.

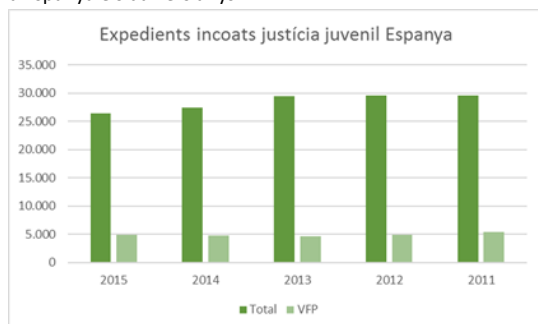
Taula 1: Número de delictes de VFP en els darrers anys.

	Espanya			Catalunya						
	Total	VFP	%	Total	VFP	%	Barcelona	Tarragona	Lleida	Girona
2015	26.425	4.898	18'53	4.068	310	7'62	218	25	19	48
2014	27.472	4.753	17'30	4.004	254	6'34	166	51	13	24
2013	29.428	4.659	15'83	4.134	333	8'05	214	55	12	52
2012	29.598	4.936	16'68	4.568	329	7'20	197	88	6	38
2011	29.614	5.377	18'16	4.730	342	7'23	204	73	16	49

Font: elaboració pròpia a partir de les Memòries de la Fiscalia General de l'Estat.

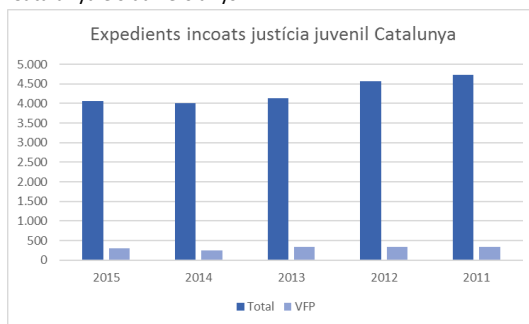
Segons les dades de l'última memòria publicada de la Fiscalia General de l'Estat, dels 26.425 expedients incoats l'any 2015 a justícia juvenil, 4.898 eren per VFP, un 18'53% del total de causes. Si es miren les xifres d'anys anteriors els casos de VFP van representar un 17'30% l'any 2014, un 15'83% el 2013, un 16'68% el 2012 i un 18'16% el 2011. S'observa un lleu descens del percentatge l'any 2013, però el 2015 supera les estadístiques del 2011. Pel que fa a Catalunya, dels 3.756 procediments incoats el 2015, 310 eren causes de VFP, un percentatge del 10'91 inferior a l'estatal.

Gràfic 1: Expedients incoats a justícia juvenil a Espanya els darrers anys.

Font: elaboració pròpia a partir de les Memòries de la Fiscalia General de l'Estat.

Gràfic 2: Expedients incoats a justícia juvenil Catalunya els darrers anys.

Font: elaboració pròpia a partir de les Memòries de la Fiscalia de l'Estat.

No obstant, s'ha de tenir present que les dades oficials presentades només són la *punta de l'iceberg*, una petita part del problema real. Existeix consens en els estudis realitzats en creure que la xifra negra, és a dir, la que no apareix recollida en les estadístiques, supera el número de denúncies que arriben a la Fiscalia de Menors.

Molts pares no arriben a denunciar els seus fills davant la policia o les instàncies policials, sinó que busquen ajuda als serveis de salut mental o altres serveis socials i per tant, a efectes estadístics són casos que no es poden comptabilitzar; a més s'ha de tenir en compte que només són imputables a efectes legals els menors que han complert 14 anys, mentre que és habitual que els pares indiquin que la conducta violenta dels seus fills s'inicia abans de complir aquesta edat (Agustina i Romero, 2010). D'altra banda, com indica Cabezuelo (2015) s'ha de tenir present que és habitual que les famílies ocultin el problema per vergonya a la possible crítica social i s'autoenganyin atribuint el comportament dels seus fills a quelcom normal de l'etapa evolutiva en la que es troben. Tots aquests factors dificulten que es pugui arribar a conèixer la dimensió real del problema.

2.4.3 Models explicatius de la VFP

L'exercici de la violència no respon a una sola causa sinó que és un fenomen complex, multifacètic i pluricausal. Existeixen diferents models teòrics que pretenen explicar el fenomen de la VFP, derivant cada un d'ells en diferents connotacions (Corsi i Peyrú, citat per Agustina i Romero, 2010), entre altres:

- El model psicopatològic: explica l'origen i les actituds violentes a partir de la malaltia i el trastorn psicològic.
- El model fonamentat en la teoria de sistemes: la violència vindria provocada per la participació de cada membre de la família i la seva forma d'interacció en relació amb els altres sistemes.
- El model dels recursos: vinculat als baixos recursos econòmics, educatius o de qualsevol altre tipus, i a la lluita per aconseguir-los.
- El model sociocultural: encaminat a expressar les múltiples formes particulars de violència que es troben en la quotidianitat.
- El model ecològic: es fonamenta en la consideració de factors macrosistèmics, exosistèmics, microsistèmics i ontogenètics per explicar les diferents formes de violència social.

Aquesta recerca es posiciona a favor d'aquest darrer model multifactorial exposat per Cottrell i Monk perquè en combinar diferents perspectives i explicar el seu origen en múltiples variables que interactuen, proporciona una visió més completa d'aquest fenomen.

Com indiquen Ibabe, Jaureguizar i Díaz (2007) el macrosistema inclou els valors culturals, les creences i el model social i mediàtic que influeixen i legitimen la violència; l'exosistema fa referència als factors socials que influeixen en el funcionament individual i personal, creant un context que potencia la violència; el microsistema implica les dinàmiques familiars que contribueixen al desenvolupament de conductes violentes, conflictes de poder, estils de comunicació inadequats i limitades habilitats de resolució de conflictes; mentre que els factors ontogenètics fan referència als factors propis dels menors: l'historial d'abusos, el model de conductes violentes, problemes de salut mental, abús de substàncies o historial acadèmic conflictiu.

La probabilitat de que es produeixi VFP augmenta quant hi hagi presents més variables, essent les variables macrosistèmiques les que influeixen constantment en les variables de la resta de sistemes, tot i que no és necessari que es donin totes les variables descrites perquè es produeixi aquest tipus de violència (Ibabe et al., 2007).

3. OBJECTIUS

A continuació s'exposen els objectius generals i específics plantejats en aquest treball:

Objectius generals:

1. Crear un projecte pilot de FGC en casos de VFP a justícia juvenil a Barcelona.
2. Analitzar el fenomen de la VFP.

Objectius específics:

Conèixer l'aplicació del FGC en països europeus.

Avaluar la implantació del FGC a Catalunya.

Identificar el perfil dels joves infractors de VFP.

Identificar el perfil de les famílies dels joves infractors de VFP

4. METODOLOGIA

4.1. TIPUS D'INVESTIGACIÓ.

Com s'ha exposat, la recerca parteix de la detecció de la necessitat de treballar de forma específica amb els menors denunciats per VFP en el sistema de justícia juvenil català, i té com a objectiu la creació d'un projecte pilot de FGC per aquest tipus de casos. Així doncs, partint de la tipologia de Sierra (2001) la present investigació té una finalitat aplicada, atès que *“busca mejorar la Sociedad y resolver sus problemas”* (p. 32); la finalitat de l'estudi no és tan sols conèixer i avaluar la implantació de la tècnica del FGC a Catalunya i analitzar el fenomen de la VFP, sinó que alhora també hi ha la voluntat de millorar la realitat existent. No obstant, per poder realitzar el projecte pilot abans ha sigut necessari realitzar un estudi previ per analitzar quina seria la millor forma per implantar-lo al territori català i per identificar el perfil dels joves infractors i les seves famílies.

Seguint la tipologia de Sierra (2001), la investigació és de caràcter qualitatiu ja que analitza una realitat social concreta i la interpreta i descriu amb la finalitat de millora i transformació. El mètode qualitatiu cerca descobrir el sentit i el significat de les accions socials, és un *“modo de investigar los fenómenos sociales en el que se persiguen determinados objetivos para dar respuesta adecuada a unos problemas concretos a los que se enfrenta esta misma investigación”* (Ruiz, 2012, p. 23).

Les fonts utilitzades són mixtes, atès que la recollida d'informació s'ha realitzat basant-se tant en fonts primàries com secundàries (Sierra, 2001), amb un predomini de les segones.

4.2. PLA DE TREBALL I CRONOGRAMA.

La següent taula mostra el cronograma amb les fases en que s'ha dividit la recerca, indicant les activitats dutes a terme en cada una d'elles.

Taula 2: Cronograma.

Fases	Activitats	Febrer	Març	abril	Maig	Juny
Inici del projecte	Elecció del tema					
Anàlisi documental	Revisió bibliogràfica Objectius Redacció del marc teòric					
Construcció d'instruments	Creació dels instruments					
Treball de camp	Realització d'entrevistes					
Anàlisi de dades	Anàlisi dels estudis Anàlisi de les entrevistes					
Redacció del projecte	Creació del projecte pilot					
Informe final	Redacció final Revisió del text					
Lliurament i exposició final	Entrega treball i presentació oral					

Font: elaboració pròpia.

4.3. TÈCNiques UTILITZADES

Com s'ha exposat, per la recollida de dades s'ha optat per un enfoc qualitatiu, essent les principals tècniques utilitzades l'entrevista i la revisió bibliogràfica.

En la fase inicial del projecte es van realitzar diversos contactes amb professionals de justícia per fer una primera presa de contacte i esbrinar si actualment s'aplicava de manera formal la tècnica del *conferencing*, ja que aquestes dades eren bàsiques per la concreció dels objectius del present treball. En aquest sentit es va realitzar una entrevista exploratòria de caràcter informal i via telefònica amb una mediadora de la jurisdicció d'adults, i es va aprofitar l'estada de pràctiques al Servei de Mediació i Assessorament Tècnic de Justícia Juvenil.

4.3.1. Entrevista

L'entrevista, definida com *“un intercanvi verbal, cara a cara, entre dues o més persones, una de les quals intenta obtenir informació o manifestacions d'opinions o creences de l'altra o les altres”* (Brunet, Belzunegui i Pastor, 2002, p. 111), és una de les tècniques més utilitzades per obtenir informació en les investigacions.

Atès que es va utilitzar aquesta tècnica per analitzar la implantació de l'ús del FGC per casos de VFP a Catalunya, per la selecció dels professionals a entrevistar, es va optar per una treballadora social del programa d'assessorament de Barcelona i dues tècniques de l'EAIA de l'Alt Empordà que havien aplicat la tècnica del FGC en les seves intervencions i a qui es va entrevistar de forma conjunta.

Dins de les modalitats d'entrevista es va utilitzar la semi-estructurada, ja que es troba en un punt entremig entre les entrevistes estructurades, on les preguntes exigeixen respostes específiques, i les no estructurades, que es caracteritzen per l'absència d'una estandardització formal. Les entrevistes semi-estructurades parteixen d'un guió prèviament preparat amb una llista de preguntes, generalment obertes, l'ordre de les quals pot ser alterat segons la dinàmica de l'entrevista; això permet més flexibilitat i deixa més marge a la naturalitat.

Pel que fa al grau de directivitat, es va optar per dur a terme entrevistes dirigides per garantir que es tractaven tots els temes importants. Tot i que les entrevistes en profunditat permeten crear un clima adient per facilitar que les persones entrevistades s'expressin lliurement (Brunet et al., 2002), se'n va descartar la seva utilització per requerir aquest tipus d'entrevistes de més habilitat per part de l'entrevistador.

En relació a la preparació, es va elaborar un guió central a partir dels objectius de la recerca que es va adaptar a cada una de les entrevistes⁴. Les preguntes es van dividir en 5 blocs, facilitant així el seu posterior anàlisi i assegurant que es tractaven tots els aspectes importants: ús actual i possible aplicació en casos de VFP, avantatges, inconvenients i dificultats, instruments de valoració i moment d'aplicació.

⁴ Veure annex I i II.

4.3.2. Revisió bibliogràfica

Bona part de les dades del present treball han estat extretes de fonts documentals: llibres, informes, estudis, memòries, entre altres.

D'una banda s'ha elaborat una relació de les pràctiques actuals de *conferencing* a Europa, centrant-nos en Irlanda del Nord, Bèlgica, Països Baixos i Noruega, establint-ne les seves característiques i l'avaluació de resultats, per concretar quin model seria més viable aplicar a Catalunya. L'elecció dels dos primers països és degut a la seva consolidació en la pràctica del *conferencing* i l'existència d'un marc legal que el legitima.

Pel que fa al fenomen de la VFP, la investigació ha sigut exclusivament documental basada en dades secundàries. Tot i que els estudis sobre aquest fenomen no són molt nombrosos, no s'ha cregut necessari ni convenient dur a terme una altra recerca d'aquestes característiques, sinó recopilar les dades de les ja existents donat el temps disponible per la realització del treball i l'abast del mateix.

La revisió teòrica s'ha realitzat analitzant les dades dels següents tres estudis que analitzen el fenomen de la VFP en l'àmbit judicial: Ibabe, Jaureguizar i Díaz, 2007; Romero, Melero, Cànovas i Antolín, 2005 i Rechea, Fernández i Cuervo, 2008. L'elecció d'aquests estudis es va fer per la seva rellevància i perquè la població de mostra s'emmarcava dins el territori espanyol. Per facilitar la citació es farà referència al primer estudi com Ibabe, el segon com Romero i el darrer com Rechea. S'han exclòs altres estudis de VFP per ser d'àmbits diferents del de justícia (serveis socials, psiquiàtrics, salut..) o bé per considerar insuficient la mostra utilitzada.

La mostra de l'estudi de Ibabe està constituïda per 103 menors amb expedients judicials incoats a la Fiscalia de Menors de Bilbao, i/o jutjats en algun jutjat de menors de Bizkaia durant els anys 1999-2006: 35 menors denunciats per VFP (en endavant grup VFP), 33 menors denunciats per VFP i algun altre tipus de delicte (grup VFP+) i 35 menors que havien comès algun altre tipus de delicte no relacionat amb la VFP (grup NoVFP). La mostra dels grups VFP i VFP+ estava formada per tota la població amb procediments judicials per VFP compresa en el període estudiat, mentre que la mostra del grup NoVFP va ser escollida a l'atzar.

La població objecte d'estudi de Romero està formada per tots els menors que tenien obert un o més expedients per VFP a la Fiscalia de Menors de Catalunya entre els anys 2001 i 2003: un total de 116 menors.

En relació a l'estudi de Rechea la població de mostra són tots els menors amb un expedient incoat per VFP al jutjat de menors d'Albacete entre els anys 2001 a 2006 (53 expedients), tots els menors que han complert una mesura judicial imposada per un jutge de menors per casos de VFP (31 casos) entre el 2001 i el 2006, tots els menors atesos pel Centre de suport familiar AMFORMAD, un servei especialitzat que intervé amb menors amb conductes violentes tan en compliment d'una mesura judicial com derivats per serveis socials (43 menors), i finalment tots els joves de quatre poblacions representatives de la província d'Albacete atesos pels serveis socials bàsics i que van presentar conductes violentes en l'àmbit familiar (67menors)⁵.

4.4. ANÀLISI DE DADES.

A partir del marc teòric establert i dels objectius del present estudi es van elaborar un conjunt de codis i subcodis que es mostren en la taula 3:

⁵ Només els joves de l'àmbit de justícia són menors de 14 a 18 anys.

Taula 3: Codis i subcodis per anàlisi dels objectius.

Objectiu específic	Codi	Subcodi	Tècnica
Conèixer l'aplicació del FGC en països europeus.	Casos d'èxit a Europa	Característiques	Revisió bibliogràfica
		Avaluació	
	Model a adaptar a Catalunya		
Avaluar la implantació del FGC a Catalunya	Ús actual		Entrevista
	Avantatges		
	Inconvenients		
	Instrumentes d'avaluació		
	Moment d'aplicació		
Identificar el perfil dels joves infractors de VFP.	Gènere		Revisió bibliogràfica
	Edat		
	Situació laboral		
	Rendiment acadèmic		
	Problemes escolars i absentisme		
	Autoimatge, actituds i conductes		
	Nivell d'agressivitat fora de l'àmbit escolar		
	Trastorns mentals		
Identificar el perfil de les famílies dels joves infractors de VFP	Nucli de convivència		Revisió bibliogràfica
	Situació econòmica		
	Número de fills i lloc del menor en la línia de descendència		
	Estils educatius		
	Situacions extremes viscudes per les famílies		

Font: elaboració pròpia.

Com s'ha explicat, en relació al coneixement de l'aplicació del FGC a nivell europeu s'ha realitzat una revisió bibliogràfica de l'aplicació d'aquesta tècnica a quatre països europeus, i s'ha cregut necessari elaborar dos codis d'anàlisi: els casos d'èxit a Europa i el model a adaptar a Catalunya. A la seva vegada, el codi casos d'èxit s'ha dividit en dos subcodis: les característiques generals i l'avaluació de resultats.

Per l'anàlisi de la implantació del FGC a Catalunya s'han construït 5 codis, i pel que fa a l'anàlisi del fenomen de la VFP s'ha realitzat una classificació en 8 codis per identificar el perfil dels menors i en 5 codis pel perfil de les famílies.

4.5. CONSIDERACIONS ÈTIQUES

La present recerca s'ha realitzat amb la participació voluntària de les persones entrevistades i compta amb el consentiment informat, de conformitat amb la Llei Orgànica 15/1999, de 13 de desembre, de protecció de dades de caràcter de personal.

5. ANÀLISI DE RESULTATS.

5.1. EL CONFERENCING

5.1.1 CASOS D'ÈXIT A EUROPA

La principal font documental per dur a terme la revisió bibliogràfica que ha permès fer un anàlisi dels codis establerts ha estat l'informe *Conferencing: A way forward for Restorative Justice in Europe* promogut pel l'European Forum for Restorative Justice in Europe (EFRJ) (Zinsstag, Teunkens i Pali, 2011), que s'ha complementat amb documents i informes dels programes avaluats.

S'han analitzat les característiques i les formes d'avaluació del *conferencing* de quatre països europeus: Bèlgica i Irlanda del nord perquè tenen aquesta pràctica de justícia restaurativa totalment integrada dins del sistema de justícia, i Països Baixos i Noruega pels seus trets diferencials.

Com s'ha exposat en el punt anterior, de la bibliografia revisada sobre els diferents països se n'han analitzat les següents categories: característiques generals i avaluació. Un cop analitzat cada país per separat es presenten els resultats conjuntament en la taula 4.

PAÏSOS BAIXOS

Característiques

Als Països Baixos es va dur a terme un programa pilot de *conferencing* en l'àmbit penal en cooperació amb la policia l'any 2000, però el projecte es va aturar i fins a la data el *conferencing* no està establert de manera formal ni disposa d'un marc normatiu que l'empari dins del sistema de justícia.

No obstant, el 2014 el Parlament Holandès va aprovar una esmena a la Llei de Benestar Infantil que atorga a tots els ciutadans dels Països Baixos a partir de l'1 de gener de 2015, el dret a realitzar primer el seu propi pla de grup familiar abans que els serveis socials intervinguin en casos de protecció a la infància i l'adolescència, a excepció dels casos en que el pares no accedeixin a la participació en l'elaboració del pla o bé quan el menor es trobi en situació de risc. Segons la llei s'entén per pla de grup familiar aquells plans d'ajuda o d'acció realitzats pels pares de forma conjunta amb familiars o membres del seu entorn.

Tot i que com s'ha exposat, actualment el *conferencing* com a tal no s'aplica per casos penals, existeixen organitzacions que ofereixen activitats relacionades amb el *conferencing*, com la *Eigen Kracht Centrale (EKC)*, que és l'organització que s'ha analitzat.

La EKC és una organització creada l'any 2001 amb l'objectiu de proporcionar a les persones l'oportunitat de resoldre elles mateixos els seus conflictes a través del FGC, que han batejat amb el nom de *Eigen Kracht Conferences*. Les conferències estan basades en el model de FGC Neozelandès i no només estan previstes en l'àmbit de joventut, sinó que estan obertes a tots aquells ciutadans o professionals que ho sol·licitin.

En els casos de protecció de menors, els plans resultants dels acords han de ser revisats i aprovats pel sistema de justícia. Els FGC tenen un cost aproximat de 1.900 €, en funció del tipus de conferència i de les hores invertides pels professionals.

Avaluació:

Al final de les sessions es demana a tots els participants de la trobada que omplin un formulari per conèixer el seu grau de satisfacció. A més, el EKC recopila dades de totes les seves activitats des dels seus inicis i en publica periòdicament els resultats; en ells es mostra l'eficàcia de les conferències, els àmbits en que han resultat exitoses, els costos del procediment, la satisfacció dels participants i el número de plans que s'han executat satisfactòriament. D'altra banda, EKC es sotmet a avaluacions independents periòdiques sobre les seves activitats i resultats.

NORUEGA**Característiques:**

A Noruega les pràctiques de mediació i *conferencing* ocupen una posició central dins del sistema de justícia noruec i són executades pel mateix servei: *The Mediation Service*. Les diferències entre aquestes dues pràctiques de justícia restaurativa són molt confuses i difícils d'establir, ja que fins i tot el propi servei no n'arriba a fer una diferència clara; serà en funció de la gravetat del cas o el número de persones afectades pel delicte el que establirà si es realitza un *conferencing* o una mediació.

Es poden enviar a *conferencing* casos civils i penals, que seran derivats per la policia, el fiscal o bé a petició dels propis implicats (només en casos civils). En l'àmbit penal, el fiscal pot enviar el cas primer a un *conferencing* i després tractar-lo al sistema de justícia. El *conferencing* també es pot utilitzar com a complement en casos més greus. No obstant, si el cas és derivat a *conferencing* i les parts arriben a un acord que es compleix de manera exitosa, el fiscal arxivarà el cas.

Per poder participar en un *conferencing* l'ofensor ha de reconèixer els fets i assumir la seva responsabilitat, però no és necessari que s'hagi provat la seva culpabilitat davant els tribunals. Els facilitadors acostumen a tenir un altre treball com a principal font d'ingressos i no són professionals d'un àmbit concret, encara que se'ls dóna formació per poder exercir com a tal.

En els casos penals es requereix la confirmació del facilitador per tal que l'acord sigui vàlid; això no és necessari en els casos civils. El seguiment de l'acord el fan les oficines regionals de *The Mediation Service*.

Avaluació:

Es realitzen avaluacions regulars sobre el treball realitzat, la satisfacció dels participants i la taxa de reincidència. Els resultats mostren un elevat grau de satisfacció per part dels participants i una taxa de reincidència lleugerament millor que en casos similars tractats a través de la justícia penal tradicional.

IRLANDA DEL NORD: *Youth conference*.

Característiques:

A nivell europeu Irlanda del Nord és l'exemple més clar de l'èxit de l'aplicació del *conferencing* i de la seva integració dins del sistema de justícia. El *Youth Conferencing* (YC), nom amb el que s'ha batejat el *conferencing* nord irlandès, està basat majoritàriament en el model de FGC neozelandès adaptat a les especificats del país.

El sistema preveu dos tipus de conferències:

- *Youth conference Plan* (PPS): quan és derivat pel fiscal com a mesura de *diversion*⁶. Si finalitza amb èxit, el fiscal renuncia a que el sistema de justícia penal intervingui.
- *Youth Conference Order* (Court): quan es deriva pel jutjat de menors quan l'ofensor admet la culpabilitat o és declarat culpable.

En els dos casos si la trobada té èxit i finalitza amb un acord, el fiscal o el jutjat tenen la darrera paraula per aprovar definitivament el pla de reparació. L'acord resultant del procés restauratiu ha de ser proporcional.

L'organisme encarregat del *conferencing* és el *Youth Conferencing Service* (YCS), que forma part de la *Youth Justice Agency*. Els coordinadors de la YCS són els encarregats de la preparació i facilitació dels processos de *conferencing*, l'elaboració dels informes per trametre al fiscal o al jutjat de menors, la supervisió i ajuda del menor en el compliment del pla acordat en la trobada i la notificació dels incompliments al fiscal o al jutjat de menors.

El YC està dirigit als joves de 10 a 17 anys (franja d'edat amb responsabilitat penal a Irlanda) que han comès un crim o estan en risc de fer-ho. Els menors han d'assistir obligatòriament acompanyats d'un adult, i també poden convidar a altres persones del seu entorn a assistir (amics, familiars, professionals...) per donar-los suport durant el procés.

La participació de la víctima no és obligatòria i pot fer-ho de forma indirecta a través d'un representant o bé a través d'altres mitjans com ara àudios, vídeos, cartes o altres mètodes. De la mateixa manera que els ofensors, les víctimes també poden convidar al procés persones significatives per a que els donin suport.

Destacar del *conferencing* nordirlandès la presència habitual d'un policia format específicament per participar en conferències i que participa com a representant de la comunitat durant el procés. No obstant, el paper de l'agent de policia en ocasions resulta difícil d'ubicar.

El seguiment del pla es realitza per part de la YCS, que informará a la víctima del seu desenvolupament i compliment.

Avaluació:

La YCS es sotmet a avaluacions anuals per les dues principals universitats d'Irlanda del Nord. Altres institucions també han realitzat informes sobre l'aplicació del *conferencing* amb l'objectiu d'estudiar les seves possibilitats. La taxa de reincidència és un dels factors que s'acostuma a avaluar per comprovar l'eficàcia d'aquests programes, i tot i que és un punt difícil d'avaluar, s'ha comprovat que les taxes de reincidència són inferiors a les del procés tradicional.

⁶ Veure peu de pàgina número 4.

BÈLGICA: *Hergo (Hertelgricht Groepsoverleg)*

Característiques:

Bèlgica és un Estat Federal dividit en tres comunitats lingüístiques (flamenca, francesa i alemanya) i en regions econòmiques (Flandes, Valònia i Brussel·les capital) que no corresponen exactament amb les citades comunitats lingüístiques. El poder i les competències estan distribuïdes entre el govern Federal, les Comunitats i les Regions en funció de la matèria. Les competències en matèria de justícia juvenil estan compartides entre l'Estat Federal i les diferents Comunitats: el poder legislatiu i la competència sobre els jutjats de menors és una competència exclusiva federal, però les Comunitats tenen competència en matèries que afecten als serveis de les persones i a la comunitat. El servei de mediació, que també s'encarrega del *conferencing*, està externalitzat en ONGs reconegudes i finançat per les Comunitats.

L'any 2001 es va iniciar un projecte pilot per menors infractors a la regió de Flandes sense que es disposés d'una legislació reguladora. El projecte pilot va tenir uns resultats tan positius que es va incloure legalment al sistema de justícia juvenil l'any 2006. Actualment les conferències es continuen aplicant amb el nom de HERGO a la regió de Flandes, sobretot a les ciutats de Leuven i Brussel·les, a través principalment de la ONG ALBA. Durant el projecte eren només les ONGs les que gestionaven el *conferencing*, però amb l'entrada en vigor de la llei els programes d'atenció juvenil també van començar a oferir-ne.

El *conferencing* només està implantat a justícia juvenil i només en casos de delictes greus, en primer lloc perquè pels delictes menys greus ja es practicava de forma exitosa la mediació, en segon lloc perquè els menors acusats de delictes més greus no disposaven fins aleshores de cap altra alternativa que un procés judicial ordinari (la mediació no s'aplica per delictes greus), i en darrer lloc per la inversió de temps i recursos que suposa el *conferencing*.

El jutge no pot imposar el *conferencing* ni a la víctima ni a l'ofensor, ja que és un procés voluntari i no existeix cap obligació legal de participar-hi, podent ser l'ofertament de *conferencing* rebutjat. Per iniciar una conferència es requereix que el menor ofensor reconegui els fets. Al procés hi participen la víctima i l'ofensor i les seves respectives persones de suport, un advocat, un treballador social de serveis socials, un agent de policia i dos facilitadors.

Els facilitadors provenen de professions diverses com el treball social, la psicologia, la criminologia i altres ciències socials, i se'ls dóna formació específica sobre *conferencing*. La seva funció durant el procés consisteix en preparar i conduir la trobada, redactar l'acord i la declaració d'intencions i elaborar un informe per presentar al jutge explicant com ha anat el procés. Així doncs, és el servei de mediació (ONG) l'encarregat de vetllar pel compliment i l'execució del pla i informar al jutge. El jutge sempre ha d'acceptar l'acord a no ser que aquest contingui elements contraris a l'ordre públic.

L'acord de la trobada s'anomena declaració d'intencions i ha de complir tres objectius: reparar a la víctima, reparar el dany ocasionat a la societat i prevenir la reincidència. El jove disposa de 6 mesos per posar en pràctica el pla. Transcorregut aquest temps, si el pla es compleix satisfactòriament el jutge pot tancar el cas, en cas d'incompliment el jutge pot decidir una segona trobada o bé imposar una altra mesura.

Tot i l'èxit del projecte pilot, actualment els jutges no estan derivant gaires casos a *conferencing*, reservant-los només pels casos més greus com les agressions sexuals; mantenint la mediació com a pràctica restaurativa habitual per als delictes menys greus.

Avaluació

Es realitzen estudis on s'informa, entre altres aspectes, del número de conferències realitzades, el número d'acords adoptats i les persones que hi han participat.

L'equip d'investigadors encarregats del projecte pilot van poder comprovar en la seva avaluació que tot i que la taxa de reincidència és difícil de mesurar, les xifres indicaven que en el cas que els menors reincidissin, els delictes eren menys greus.

S'ha elaborat una taula de tots els països estudiats per facilitar la seva comparativa:

Taula 4: Característiques dels models estudiats.

	CARACTERÍSTIQUES						AVALUACIÓ	
	Població diana	Àmbit	Marc Legal	Organisme	Participants	Seguiment		Peculiaritats
Bèlgica	Menors de 18 anys que han entrat al sistema de justícia juvenil.	Justícia juvenil, només per delictes greus.	Plenament integrat al sistema de justícia. Inclòs a la Youth Justice Act, del 15 de maig del 2006, completada amb la Llei del 13 de juny de 2006.	El servei de mediació, que és ofert per ONGs reconegudes que treballen en l'àmbit de justícia juvenil.	<ul style="list-style-type: none"> - La víctima i les seves persones de suport. - L'ofensor i les seves persones de suport. - L'advocat - El treballador social - Un agent de policia. - Dos facilitadors 	El Servei de mediació (ONG).	<ul style="list-style-type: none"> - Adopta les característiques del FGC de Nova Zelanda adaptat a les especificitats de Bèlgica. - Només el jutge pot oferir al menor participar al procés de <i>conferencing</i>. - S'anomenen <i>HERGO</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> - Estudis on hi consta, entre altres elements, el número de conferències realitzades, el número d'acords adoptats i els participants en el procés. - La taxa de reincidència.
Irlanda del Nord	Nens i joves des dels 10 als 17 anys (franja d'edat amb responsabilitat penal a Irlanda) que han entrat al sistema de justícia juvenil.	Justícia juvenil.	Plenament integrat al sistema de justícia. Els procediments a seguir per convocar i facilitar una trobada estan regulats a les <i>Youth Conference Rules</i> .	La <i>Youth Conferencing Service</i> , que forma part de la <i>Youth Justice Agency</i> .	<ul style="list-style-type: none"> - Ofensor (sempre que hagi admès el delicte i vulgui participar). - El Coordinador - Un agent de policia (en alguns casos). - Un adult de suport del menor. <p>També poden assistir:</p> <ul style="list-style-type: none"> - La víctima o un representant. - Altres persones de suport de la víctima i l'ofensor. - Els advocats de víctima i ofensor. - Altres persones útils en el procés (com treballadors socials). 	<i>Youth Conferencing Service</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Basat fonamentalment en el FGC de Nova Zelanda adaptat a les especificitats d'Irlanda del Nord. - El <i>conferencing</i> no determina la culpabilitat o innocència de l'ofensor. - L'acord ha de ser aprovat pel jutge com a representant de l'Estat. 	<ul style="list-style-type: none"> - Avaluacions anuals. - S'avalua, entre altres factors, la taxa de reincidència i la satisfacció dels participants.

Països Baixos	Tothom que ho vulgui.	Qualsevol.	No està establert de forma formal. Existeix una proposta de llei.	Organitzacions com la Eigen Kracht Centrale.	<ul style="list-style-type: none"> - El sol·licitant. - El coordinador. També poden assistir: <ul style="list-style-type: none"> - Familiars i persones de suport del sol·licitant. - Treballador social i altres experts. 	Els propis participants.	<ul style="list-style-type: none"> - Basat en el model de FGC de Nova Zelanda. - Totalment voluntari a instància de la persona interessada. - Suposa un cost econòmic pel sol·licitant. 	<ul style="list-style-type: none"> - Sotmetiment a avaluacions independents. - Formularis als participants després de les conferències. - En funció del compliment dels plans.
Noruega	Menors i adults.	Civil i Penal.	Establert per llei.	<i>The Mediation Service</i> , que depèn del Departament d'assumptes civils del Ministeri de Justícia i Policia.	<ul style="list-style-type: none"> - Ofensor (sempre que hagi reconegut els fets) - La víctima. - la xarxa de suport de la víctima i l'ofensor - 2 facilitadors. També poden assistir: <ul style="list-style-type: none"> - Professionals: treballadors socials, representats de l'escola... - Agents de policia (només si es creu convenient pel cas) No poden assistir: <ul style="list-style-type: none"> - advocats. 	Les oficines regionals de <i>The Mediation Service</i> .	<ul style="list-style-type: none"> - Les diferències entre mediació i <i>conferencing</i> són difícils d'establir, i s'estableix un o l'altre en funció de la gravetat del cas o el número de persones afectades pel delictes. 	<ul style="list-style-type: none"> - Avaluacions regulars sobre el treball i la satisfacció dels participants. - S'avalua, entre altres factors, la taxa de reincidència.

Font: elaboració pròpia.

5.1.2 MODEL A IMPLANTAR A CATALUNYA

L'anàlisi d'aquest codi està centrat en l'estudi realitzat per Guardiola et al. (2012) atès que té l'objectiu d'efectuar propostes per implementar la pràctica del *conferencing* adaptada a les necessitats de Catalunya, i per tant és el document que pot resultar més útil per analitzar aquesta categoria.

Com estableixen Guardiola et al. (2012) no existeix una única pràctica de *conferencing*, sinó que tots els països adapten els models en funció de les seves característiques pròpies, i per tant és necessari "*dissenyar un model propi de conferencing ajustat a la nostra realitat i (...) repensar els objectius que es volen assolir amb la seva implementació en el marc dels programes de mediació*" (p. 196).

Com s'ha vist en l'avaluació de les pràctiques a altres països europeus, la decisió de qui ha de participar o qui pot participar en el procés resulta un element molt important en cada model de *conferencing* i s'ha d'adaptar a les especificitats de cada país: "*la decisió en relació amb qui ha de participar i qui pot participar en la trobada, i en altres moments del procés, respon a les necessitats específiques a les que vol donar resposta cada model i a les especificitats socials i jurídiques de cada país*" (Guardiola et al., 2012, p. 191).

En quant a la participació de la víctima en el procés, tal com s'ha explicat en el marc teòric (p. 11) en tots els models de *conferencing*, excepte en el *Australian Capital Territory*, la seva presència no és imprescindible per la realització dels processos, no obstant els autors es qüestionen fins a quin punt un programa pot ser restauratiu si la víctima no hi participa i l'ofensor no té l'ocasió d'afrontar les conseqüències que els seus actes han ocasionat en una altra persona.

En relació a la introducció de la policia en el procés restauratiu, tot i que com s'ha exposat en el marc teòric (p. 11) és un element característic del *conferencing* originari, Guardiola et al. (2012) exposen la complexitat de decidir si hauria de participar o no en el procés.

5.2. IMPLANTACIÓ DEL FGC A CATALUNYA

Per tal d'avaluar quina seria la millor forma d'implantar el FGC a Catalunya aquest apartat analitza les entrevistes realitzades a una treballadora social de l'equip 1 del SMAT de Barcelona i a dues tècniques de l'EAIA de l'Alt Empordà, una educadora i una psicòloga, que han aplicat el model del FGC. També s'ha utilitzat per l'anàlisi les notes recollides en la jornada *Introducció a l'execució penal a la comunitat i la justícia restaurativa* (GPS, 2017) celebrada al Campus Mundet el 18 de maig de 2017.

5.2.1 ÚS ACTUAL I POSSIBLE APLICACIÓ EN CASOS DE VFP

Segons la treballadora social (TS) del SMAT actualment no s'està aplicant la tècnica del FGC ni cap altre model de *conferencing* a justícia juvenil a Barcelona, però sí s'està treballant per incorporar el *conferencing* al programa de mediació:

"És veritat que s'està treballant el tema del conferencing, no en els casos de VFP. Sí s'està treballant tot un protocol que tingui a veure amb la utilització del conferencing però diguem-ne no focalitzat en aquest tipus delinqüencial (fent referència a la VFP) sinó en tots. [...] Com a alternativa a la trobada única entre infractor i víctima. No tan com... seria un treball més diguem-ne dins dels programes de reparació a la víctima, però... es podria continuar fent la trobada però el conferencing amb la idea de conflictes on hi ha

més nanos, on hi pot haver doncs una, una qüestió més... més grupal, on pot haver víctimes grupals... tot això crec que s'està treballant més aquí.” (TS SMAT, 5/05/2017).

Pel que fa a l'equip de l'EAIA, ens informen que han utilitzat el FGC de forma complerta només una vegada i que han intentat tres aplicacions més, però que s'han quedat a les primeres fases. Les dues tècniques destaquen la necessitat de creació d'una xarxa de suport per la realització de FGC i la dificultat de la seva aplicació, tant pel seu volum de feina com per les dificultats a l'hora de plantejar-ho a les famílies:

“Habitualment... és complicat per la nostra dinàmica de feina perquè ja anem molt saturades, aleshores sí que hauríem de poder crear una xarxa que ens permetés poder-la aplicar de manera més habitual, però necessitariem ja moure més a nivell d'equip, a nivell de serveis socials, que hi estem donant voltes.” (psicòloga EAIA, 9/05/2017).

“[...] perquè no és fàcil, no és fàcil fer-los (en relació als FGC) pel volum de feina i no és fàcil tampoc quan els hi plantejges a segons quines famílies perquè també ho veuen com raro. De dir uf, tota la meua família ha d'estar aquí? Què sàpiguen el que va passar realment?” (educadora EAIA, 9/05/2017).

En la jornada esmentada professionals del Programa de Justícia Restaurativa van comentar que havien posat en pràctica algun *conferencing* però que encara s'estaven formant.

No obstant el poc ús actual, tots els professionals entrevistats i alguns ponents de la jornada són del parer que el FGC es pot aplicar de forma més extensa, veuen amb bons ulls la seva possible aplicació en casos de VFP i estan d'acord en que podria ser una tècnica molt útil; a més, en relació al fenomen de la VFP remarquen que aquesta no sempre es produeix de forma unidireccional i que en ocasions resulta difícil delimitar els límits entre víctima i agressor:

“Pensem que sí. Ja hi ha moltes experiències de FGC a Europa de justícia juvenil i evidentment en VFP pensem que pot ser una bona tècnica per treballar tot el tema de convivència, casa, de com arribar a poder parlar sense agredir-se, de poder fer una normativa on hi hagi una sèrie de conseqüències tan pel nen com pels pares perquè la violència a vegades és mútua en aquests casos, entenc.” (educadora EAIA, 9/05/2017).

“Però molts dels casos de VFP el límit no està tan clar qui és víctima i qui és infractor en cadascun dels moments, perquè en el moment de la denúncia que estem allà sí, però potser abans s'han donat altres situacions en els que el que avui és infractor ha sigut víctima i el que avui és víctima ha sigut infractor.” (TS SMAT, 5/05/2017).

La treballadora social del SMAT creu que possiblement el FGC no podria ser aplicable a tots els casos de VFP, però que podria resultar molt útil en aquells que sí fos possible:

“En els casos que ens ho plantejéssim, que donés la possibilitat de que... tothom se sentís acompanyat i no només víctima i agressor. Jo crec que sí, que ha de ser, no només pot, sinó que ha de ser útil. [...] la idea seria fer un, un procés en els casos de VFP on si és possible la trobada, la reparació no fos només entre víctima i infractor, sinó que la reparació anés acompanyada d'una pau social, que podria ser fins i tot el veí del quinto que està fart d'escoltar els crits que es produeixen en aquella casa, o que ja ha anat tres vegades a ajudar la mare o al nano.” (TS SMAT, 5/05/2017).

De forma més genèrica, professionals del Programa de Justícia Restaurativa afirmaven durant la jornada que la justícia restaurativa no s'ha de limitar a petits delictes, sinó a tots els tipus.

D'altra banda, també hi ha consens en relació a la necessitat de formació per part dels professionals que hagin de participar en *conferencing* i de la necessitat d'una preparació prèvia abans de la trobada de tots els participants.

En relació a l'objectiu del FGC, els professionals fan referència a apoderar a les famílies i a donar veu als propis participants, ja que són les persones més capaces per resoldre els seus propis problemes:

“Fomentar la responsabilitat dels pares i dels nens amb el tema d'assumir les seves decisions i les seves responsabilitats, empoderar-los.” (educadora EAIA, 9/05/2017).

“Quan ens impregnem del dilema d'ell, del nen, i de la família. Llavors diem, seria bo que ells pugessin solucionar el seu dilema, perquè nosaltres tampoc tenim la solució a aquest dilema.” (psicòloga EAIA, 9/05/2017).

5.2.2 AVANTATGES

Un dels grans avantatges que els professionals mencionen és el fet que siguin els mateixos implicats els protagonistes de la resolució del conflicte.

[...] i els nens? que n'opinen de tot això? No ho sabíem! [...] Nosaltres hem de decidir això quan no som els protagonistes? I llavors va ser quan vam plantejar fer el FGC. (psicòloga EAIA, 9/05/2017).

D'altra banda, el fet que el procés incorpori persones de confiança de l'entorn de les parts també es veu com quelcom molt positiu i que ajuda a la resolució del conflicte:

“[...] amb la participació de més persones, de persones de confiança, generes un nivell de seguretat que fa que tothom pugui afrontar el procés amb més tranquil·litat. [...] Jo crec que aporta d'una banda seguretat. És a dir si la víctima està més acompanyada pot tenir més sensació de seguretat però també l'infractor, perquè té la seguretat de que se l'està entenent i escoltant. Uns i altres es poden sentir reforçats, la qual cosa ens permet que si hi ha més seguretat quedin més reforçats els acords o el propi procés de reparació.” (TS SMAT, 5/05/2017).

“Jo penso que t'ha de poder donar una visió diferent tan del nen com de la família, una visió que tu no has escoltat, un discurs que tu no has escotat mai, coses que tu segurament en entrevistes no podràs extreure.” (educadora EAIA, 9/05/2017).

“I és molt més real, perquè en la vida, no vivim en dos parts, a la vida vivim tots tenim la nostra xarxa de suport, tothom la té.” (psicòloga EAIA, 9/05/2017).

D'altra banda en relació als avantatges les persones entrevistades també fan referència a l'escàs cost econòmic d'aquesta pràctica, tot i que la seva preparació comporti molta feina als professionals:

“optimitzar recursos, optimitzar temps, és una tècnica barata, no costa diners, simplement que és treballosa, sobretot el temps de preparació.” (educadora EAIA, 9/05/2017).

5.2.3 INCONVENIENTS I DIFICULTATS.

Les professionals de l'EAIA expliquen que en algun cas no han pogut aplicar el FGC perquè el menor creia que la seva participació només li comportaria més represàlies, encara que remarquen que això no vol dir que en aquell cas no pogués funcionar el *conferencing*, sinó que no era el moment adequat per fer-lo:

“[...] no és que no hagi funcionat, és que no és el moment. És a dir, tu plantejges aquella opció en aquell nen, i ell et diu que en aquest moment aplicar aquesta tècnica amb ell li comportaria més risc, allevorens, és un límit. No és que la tècnica no hagi funcionat, és que en aquell moment l'aplicació d'aquesta tècnica comportaria molt més risc i posaria en perill aquest menor.” (psicòloga EAIA, 9/05/2017).

Un altre problema que destaquen les professionals de l'EAIA és la por de les famílies a que el seu problema es faci públic, i que la gent del seu entorn conegui la situació que tenen a casa.

Les professionals de l'EAIA també van posar molt èmfasi en la importància i la dificultat de definir el problema:

“Hi ha d'haver un problema per resoldre, que després a partir d'aquí millori la dinàmica familiar és una altra cosa, però ha d'haver-hi la definició: quin és el problema?” (psicòloga EAIA, 9/05/2017).

D'altra banda, les tècniques de l'EIA van remarcar el fet que als professionals els costa no involucrar-se i deixar que siguin les pròpies persones les que participin activament en la resolució dels seus conflictes:

“[...] lo que costa ahora és que els professionals no tinguem tan protagonisme, per rebaixar l'ego, aprendre a confiar en les famílies, això costa molt. [...] i això de deixar-los sols costa molt, eh, perquè sempre et creus i vols creure que sense tu no se'n sortiran.” (psicòloga EAIA, 9/05/2017).

5.2.4 INSTRUMENTS D'AVUACIÓ

En relació a quins haurien de ser els criteris per avaluar el grau d'èxit del FGC, la professional del SMAT apunta el nivell de satisfacció de tots els participants, així com també altres indicadors de tipus quantitatiu com la taxa de reincidència dels menors:

“Crec que hauria de mirar... factors que tenen a veure amb el nivell de satisfacció de un i l'altre... en especial en aquest cas evidentment també de la víctima en el sentit de com de satisfet està del procés, com de satisfets estan tots i cadascún... Diguem-ne serien com valoracions diferents: la víctima per una banda, l'agressor per una altra, els intervinents també. Quin nivell de satisfacció del procés, què ha aportat el procés, això seria un indicador, si hi han hagut prou indicacions... i jo crec que després hi haurien d'haver indicadors també quantitatius d'aquells de dir... doncs ens donem un període de temps, en el que d'aquí un mes, dos mesos... el temps s'hauria de valorar [...] potser valorar després si hi han hagut reincidències, si no. Després si allò que s'ha acordat es manté... com s'han sentit els acompanyants, però no quan ha acabat el conferencing, en el moment, sinó al cap d'un temps.” (TS SMAT, 5/05/2017).

D'altra banda, les tècniques de l'EAIA van remarcar molt el fet que han de ser els propis participants els que estableixin la manera en què s'avaluarà el FGC:

“Una mica els indicadors de si ha sigut exitós o no vindrien arrel del pla que farà la família i si aquest pla amb els objectius que ells han definit s'està portant a terme o no. Els acords els elaboraran ells una miqueta llavors el que pots fer és aquest seguiment i acompanyar-los. [...] Al final ho valoren ells. També hi ha algú de la família a vegades que és l'encarregat de supervisar si aquests acords s'estan duent a terme, i sinó serà l'encarregat d'explicar-ho als professionals que això no s'està duent a terme. És també dins del temps privat de la família que s'estableix que algú supervisi això.” (educadora EAIA, 9/05/2017).

[...] és la potència de la família, i qui ha de dir quan ho ha de revisar és la mateixa família que ha de dir quan ho ha de revisar. I qui ha de valorar si funciona o no és la mateixa família qui ho ha de dir si funciona o no funciona.” (psicòloga EAIA, 9/05/2017).

5.2.5 MOMENT D'APLICACIÓ

Tots els professionals coincideixen en la importància del *tempus*, i de trobar el moment idoni per realitzar el FGC en cada cas, tan per part de la víctima com de l'ofensor. Pot ser que en el moment en que el professional planteji la possibilitat de realitzar un *conferencing* una de les parts no estigui preparada, que no sigui el moment adequat per fer-ho, però potser sí ho serà més endavant.

En relació al moment del procediment judicial més adequat per realitzar el *conferencing*, la treballadora social del SMAT apuntava el mateix, que és important trobar el moment adequat:

“En un cas en que sigui necessari separar no fem el family avui, el podem fer potser d'aquí a tres mesos, no? Perquè seria forçar alguna cosa que no és convenient, perquè tothom està enfadat, no? Perquè primer hem de reconstruir el fil, que entre pares i fills està esmicolat; l'hem de refer. Un cop més o menys refet, per la distància, perquè ja han baixat les ansietats, les pors... Vull dir, tot això està recol·locat, ens ho podríem plantejar, encara que hi hagi mesura [...].” (TS SMAT, 5/05/2017).

La professional també apuntava que aquest pràctica es podria dur a terme no només un cop ha finalitzat el judici, sinó també com a part del programa de reparació a la víctima:

“Jo crec que dependrà del cas. Hi han casos que abans del judici estan molt preparats o poden estar preparats o els podem ajudar a preparar-se per dur a terme aquest projecte, però hi han casos que no, hi han casos que requereixen més temps, vull dir! Per la raó que sigui, perquè el nano finalment el que ha fet és ingressar en un centre, que el que ha fet és en un grup educatiu, i, fins que no surt i no tornen a estar en procés de retrobament potser no es pot fer perquè dependrà del cas; jo crec que hi han casos que es pot fer abans, que altres es podrà fer just després del judici i altres que requerirà... pues al cap d'un any, fer-los. Però és útil igual, eh, al cap d'un any!” (TS SMAT, 5/05/2017).

Com s'ha vist al punt 5.2.3 les tècniques de l'EAIA també remarcaven la importància d'esperar al moment adequat per la realització del *conferencing*.

5.3. VIOLÈNCIA FILIO-PARENTAL

Com s'ha exposat en el marc teòric (p. 16), el present estudi parteix del model multifactorial per explicar la VFP. A continuació es realitza un anàlisi més concret dels factors microsisistèmics (variables familiars) i els ontogènics (variables dels menors) a partir dels estudis de Ibabe et al. (2007), Romero et al. (2005) i Rechea et al. (2008).

5.3.1 PERFIL DELS MENORS.

Aquest apartat analitza els codis: gènere, edat, situació laboral, rendiment acadèmic, problemes escolars i absentisme, autoimatge actituds i conductes, nivell d'agressivitat fora de l'àmbit familiar i trastorns mentals.

Gènere

L'estudi de **Ibabe** mostra que la majoria de menors als que es va obrir un expedient eren nois (85%) dels casos. En relació a les diferències entre els grups estudiats es va determinar que no hi havia diferències significatives en aquesta variable.

Tot i que en l'estudi de **Romero** es recullen dades de tres anys, en aquesta categoria realitza una comparació entre les dades extretes de la memòria de 2003 de la Direcció General de Justícia Juvenil i un estudi anterior realitzat sobre menors que havien realitzat algun tipus d'acte tipificat com a delictes (Funes et al., 1996). La comparativa mostra un augment del nombre de noies en un 14'39% i una disminució dels nois en un 85'81%. En relació a les dades del seu estudi les xifres són similars, representant les noies un 20'7% de la mostra i els nois un 79'3%.

L'estudi de **Rechea** també mostra una majoria de nois infractors amb un 62'3% i un 37'7% de població femenina.

Edat

L'estudi de **Ibabe** no mostra diferències significatives entre els tres grups pel que fa a la categoria d'edat, tot i que s'observa una incidència més gran entre els 14 i 16 anys.

En aquesta categoria **Romero** torna a utilitzar només les dades de la memòria de 2013, aquest cop comparant les edats dels joves imputats per VFP amb els de la resta de delictes, observant un creixement dels delictes de VFP a mida que els menors s'aproximen a la majoria d'edat. Si ens centrem només en els casos de VFP, el percentatge més baix és el dels adolescents de 14 anys amb un 7'8%, mentre que el més elevat és el de joves de 17 anys, amb un percentatge del 39'7%. El gruix de casos es centra en la franja d'edat del 16 als 17 (71'6%).

De la població total de 194 menors de l'estudi de **Rechea**, s'ha de tenir en compte que un 19'3% eren menors de 14 anys, i per tant no són responsables penalment; ens centrarem en el gruix format pel 77'6% que queda dividit de la següent manera⁷: 23'4% de 14 anys, 21'3% de 15 anys, 15'4% de 16 anys, 19'1% de 17 anys i 1'6% de 18 anys. D'aquest estudi se'n desprèn que a partir dels 9 anys la prevalença per edat augmenta progressivament, centrant-se el gruix de casos en la franja d'edat que va dels 14 als 17 anys.

⁷ No consta l'edat en un 3'1% dels casos.

Situació laboral

Ibabe destaca del seu estudi que el 34% dels menors de la mostra total han treballat o estaven treballant en aquell moment, tot i que no estableix una diferenciació en aquesta categoria entre els tres grups estudiats.

Romero destaca que del total de la població estudiada el 71'6% està en edat de treballar, d'aquests, un 37'8% no treballa mentre que un altre 37'8% ha treballat o està treballant; dels joves de 18 anys, un 43'5% no treballa mentre que un 39'1% treballen o ho han fet en algun moment.

Rechea no inclou aquesta categoria en el seu estudi.

Rendiment acadèmic

En aquesta categoria s'han adaptat a tres els ítems utilitzats en els tres estudis: alt, normal i baix, tal com es mostra a continuació:

Taula 5: Ítems utilitzats en l'anàlisi de la variable rendiment acadèmic.

	Alt	Normal	Baix
Ibabe	Bo i molt bo	Regular	Dolent o molt dolent
Romero	Bo i molt bo	Regular	Dolent
Rechea	Alt	Normal	Baix

Font: elaboració pròpia a partir de Ibabe et al., 2007; Romero et al., 2005 i Rechea et al., 2008.

El 76'4% del total de la població de **Ibabe** mostra un rendiment baix, i no fa la divisió dels tres grups de joves per no considerar-se significatius els resultats i per haver-hi un 13'6% de casos en que no constava la valoració del rendiment acadèmic.

Romero destaca del seu estudi l'alt índex de fracàs escolar de la població de mostra atenent a que el 67'3% corresponen a les valoracions regular i baix (21'6% regular i 53% dolent), mentre que només el 14'7% ha tingut un procés escolar sense dificultats⁸.

En aquest sentit es pronuncia també l'estudi de **Rechea**, on un 62'3% dels menors presenta un rendiment baix i el 9'6% normal, essent de només un 0'7% els casos de rendiment alt⁹.

Problemes escolars i absentisme

Pel que fa als problemes escolars i l'absentisme, l'estudi de **Ibabe** mostra que el 54'5% dels menors presentava un historial d'absentisme escolar, no sent tampoc significatives les diferències entre els tres grups de població. L'estudi també analitza la falta de motivació envers l'aprenentatge (45'6% del total) i els problemes d'aprenentatge (46'6% del total), destacant el grup NoVFP pel menor número de casos amb dificultats d'aprenentatge (grup que alhora també presenta un al nivell de desescolarització, dada a tenir en compte). L'estudi mostra que el 94'3% del total dels casos presenta algun tipus de problemàtica.

⁸ No consta les dades relatives al rendiment escolar en un 18'1% dels casos.

⁹ No consta les dades relatives al rendiment escolar en un 27'4% dels casos.

En l'estudi de **Romero**, exceptuant el 12'9% de menors que no presentaven cap tipus de problemàtica en la trajectòria escolar i el 12'9% de casos en que no consta, la resta registraven algun tipus de problema com dificultats d'adaptació i/o d'aprenentatge i absentisme (el 74'2%).

Del seu estudi **Rechea** remarca l'índex d'absentisme, atès que un 32'2% no assisteix al centre educatiu i un 19'9% presenta absentisme escolar. Destaca que un 28'1% dels menors que no assisteixen a l'escola tenen 16 anys o més, i per tant no estan obligats a cursar estudis obligatoris. El nombre de menors que va a l'escola amb normalitat és d'un 21'9% i el de casos que no consta d'un 26%.

Autoimatge, actituds i conductes

Aquesta categoria ha estat més difícil d'analitzar atès que els tres estudis no tenien en compte els mateixos ítems, i aquests eren difícils d'adaptar en variables comuns.

De l'estudi de **Ibabe** se'n desprèn que els joves del grup VFP tenen un nivell d'autonomia menor que els joves dels dos altres grups. Pel que fa al nivell d'autoestima els valors també són destacables, ja que els menors de VFP i VFP+ mostren una autoestima més baixa que els del grup NoVFP: el 65% de VFP i el 75% de VFP+ tenen autoestima baixa, el 19% de VFP i el 15% de VFP+ mostren autoestima mitja; només el 15% de VFP i el 10 de VFP+ tenen una autoestima alta.

Per la dimensió desadaptativa **Romero** utilitza les categories d'internalització, descrita com

“conductas inadecuadas que conducen al sujeto a replegarse sobre si mismo, y que afectan al propio sujeto y le crean conflicto personal. Son conductas que ponen de relieve un excesivo control interno y, habitualmente, son consideradas como respuestas conductuales de orden emocional (ansiedad-depresión, aislamiento y quejas somáticas)”
(Romero et al., 2005, p. 68);

i externalització, referint-se a conductes distorsionadores de la relació social com l'agressivitat i la delinqüència, sent els percentatges del 24'1% en tendència a l'externalització i del 10'3% en tendència a la internalització¹⁰.

Nivell d'agressivitat fora de l'àmbit familiar

En aquesta categoria s'analitza si els joves denunciats per VFP manifesten exercir violència fora d'aquest entorn, en concret dins de l'àmbit escolar i entre els iguals; s'ha de tenir en compte l'elevat nombre de casos en que es desconeixen aquestes dades.

L'estudi de **Ibabe** no contempla l'ús de violència en el context escolar¹¹ però sí entre el grup d'iguals, on era present en un 61% del total de la població¹²; d'aquest percentatge destacar que un 65% correspon a menors acusats de VFP, més concretament el 26% correspon al grup VFP i el 39% al grup VFP+.

La dada més rellevant de l'estudi de **Romero** és el fet que un 35'3% dels menors manifesta tenir conductes agressives i/o violentes en el context escolar, mentre que el percentatge de menors que manifesta exercir conductes violentes entre el seu grup d'amics disminueix significativament (24'1%).¹³

¹⁰ El percentatge de casos en que no consta és elevat, amb un 36'2%.

¹¹ Sí analitza les conductes disruptives dins de l'aula.

¹² Percentatge vàlid, excloent els casos que no consta, que és d'un 32%.

¹³ No consten dades en un 37'9% en l'àmbit escolar i en un 44% en el grup d'iguals.

L'estudi de **Rechea** mostra que un 65'8% de menors mostra conductes violentes fora de l'àmbit familiar, mentre que el 34'2% no presenta aquestes conductes fora de la llar; fet que com indica l'estudi demostra que la majoria d'aquests menors presenta problemes de conducta general i no només restringits al context familiar. Pel que fa a l'exercici de conductes violentes dins del context escolar, un 45'2% dels menors manifesten exercir violència en el centre educatiu, mentre que es desconeix en un 26'7%.

Trastorns mentals

La gran majoria de joves de l'estudi de **Ibabe** (77%) no tenien un diagnòstic de trastorn mental, no resultant significatives les diferències entre els tres grups.

En l'estudi de **Romero**, només el 9'5% dels menors han estat diagnosticats amb algun tipus de trastorn mental.

De l'estudi de **Rechea** també destaca el fet que la majoria de menors no presenten cap tipus de trastorn psicològic o no consta (54'7%), mentre que només el 15'7% presenten varis tipus de problemes d'aquest tipus a la vegada.

5.3.2 PERFIL DE LES FAMÍLIES:

En aquest apartat s'inclouen les següents categories: nucli de convivència, situació econòmica, número de fills i lloc del menor en la línia de descendència, estils educatius dels pares i situacions extremes viscudes per les famílies.

Nucli de convivència

Els tres estudis assenyalen un predomini de les famílies monoparentals. L'estudi de **Ibabe** mostra que el 55% dels menors denunciats per VFP i el 27% de VFP+ conviuen en famílies monoparentals. No obstant, del seu estudi també en podem extreure que el 38% dels menors del grup VFP i el 48% de VFP+ conviuen amb la família nuclear (càlculs propis).

Pel que fa a l'estudi de **Romero**, es mostra que el 44% dels menors conviuen amb el nucli familiar originari, mentre que el 29'3% ho fan en famílies monoparentals (un 26'7% amb la mare i 2'6% amb el pare). De l'estudi de **Rechea** se'n després que el 36% dels menors conviuen en famílies monoparentals (34'9% amb la mare i 0'7% amb el pare) i el 42'5% conviuen amb el pare i la mare.

Per tant, aquest tipus de violència apareix en totes les estructures familiars, tot i que les famílies monoparentals són les que presenten més factors de risc, sobretot les formades per la mare i els fills.

Situació econòmica de la família.

Rechea et al. (2008) recorden que existeix literatura criminològica i investigacions sobre delinqüència que vinculen les situacions econòmiques desfavorides al fenomen delinqüencial, i tot i que en l'actualitat aquest factor explicatiu ja no té tanta rellevància encara es segueix considerant un factor de risc; d'aquí la importància del seu anàlisi.

Una altra qüestió que tot i estar estretament relacionada amb aquesta variable hi queda fora seria, com apunta Romero,

“... las características de las condiciones laborales, el tipo de contrato, la distribución horaria y algunos factores relacionados con el trabajo que, más allá del sueldo y del nivel de vida que proporcionan, estabilizan o desestabilizan a la familia, condicionan la organización familiar e influyen en el clima de convivencia” (Romero et al, 2005, p. 85).

Segons **Ibabe** la VFP no és un fenomen propi de famílies que visquin situacions precàries econòmicament, sinó més aviat de famílies amb mitjans suficients. Del seu estudi se'n desprèn que el nivell econòmic familiar del grup VFP és significativament més elevat que el del grup NoVFP, on més del 60% de les famílies tenen una situació molt precària.

En l'estudi de **Romero**, el 69% de les famílies es troben en una situació econòmica suficient, l'11'2% viu en una situació de precarietat i el 6'8% tenen ingressos elevats.

En la mateixa línia apunta l'estudi de **Rechea**, on la majoria de les famílies es troben en una situació econòmica suficient (el 52'7%), mentre que el 22'6% presenten recursos insuficients i el 11'6% mitjos-altos.

Es constata que la VFP està present en totes les classes socials, si bé la gran majoria es presenta en famílies amb uns nivells econòmics mitjans.

Número de fills i lloc del menor en la línia de descendència.

Dels tres grups de mostra de l'estudi de **Ibabe**, destacar que les famílies que tenen tres o més fills es centren en el grup de NoVFP, essent les famílies amb dos fills el percentatge més elevat en els casos de VFP (un 45%, seguit de les famílies amb fill únic, en un 36%), i les famílies d'un sol fill, en un 40% de casos, en el grup de VFP+.

En relació al lloc que ocupa el menor en la línia de descendència, que Ibabe (2007) destaca com a aspecte rellevant atès que en la literatura científica es parla de que és la primera posició la més conflictiva, la majoria dels menors infractors ocupen el primer lloc per ordre de naixement (58'8%) o el segon (23'7%).

L'estudi de **Romero** mostra que la majoria de famílies estan formades per dos fills (el 46'6%), en el 29'3% el menor és fill únic, mentre que en el 11'2% dels casos el menor té dos o més germans. Romero destaca del seu estudi el percentatge de menors que són fills únics, ja que tot i ser del 29'3% remarca la seva rellevància pel seu significat. En aquest tipus de famílies totes les demandes i expectatives dels pares recauen en un únic fill, que a la seva vegada disposa de menys oportunitats per compartir i establir límits amb altres iguals. Els pares poden mostrar actituds sobreprotectores i propiciar egocentrisme i dificultar la interacció i la consideració vers els altres. Quan el número de fills augmenta els pares han d'exercir el control i la supervisió entre tota la prole i de vegades es deleguen als fills més grans les funcions parentals (Romero et al., 2005).

Pel que fa al lloc que ocupen per ordre de naixement, l'estudi de Romero indica que el 56'9% ocupen el primer lloc en la línia de descendència, el 31% el segon lloc i el 12'1% restant a partir del tercer. Destacar que en més de la meitat dels casos el menor infractor és el fill primogènit.

Rechea no inclou aquesta variable en el seu estudi.

Estils educatius

En aquesta categoria les variables dels tres estudis no poden comparar-se directament atès que Ibabe agafa com a percentatge vàlid l'efectuat sobre la part de població de la que es té constància de l'estil educatiu, mentre que Romero i Rechea engloben la totalitat de la població estudiada.

En l'estudi de **Ibabe** aquest ítem està a la seva vegada dividit en dues variables diferenciades: l'estil educatiu del pare i l'estil educatiu de la mare, que mesura a través de 4 categories: adequat, autoritari, permissiu/liberal i negligent/absent. Com s'ha explicat, els percentatges només són sobre la part de població de la que es té constància, un 57'3% en el cas de l'estil educatiu del pare i un 70'9% en el de la mare.

Pel que fa a l'estil educatiu del pare, el majoritari correspon al negligent/absent amb un 54'2%, seguit del permissiu/liberal amb un 27'1% i l'autoritari amb un 10'2%. L'estil adequat només correspon al 8'5% dels casos.

En relació a l'estil educatiu de les mares s'observa una tendència més majoritària de l'estil educatiu permissiu/liberal amb un 39'7%, seguit del negligent/absent amb un 26% i de l'adequat amb un 20'5%; l'estil autoritari és minoritari amb un 13'7%.

Destacar que en ambdues categories el percentatge és del global de la població, ja que tot i que l'estil canviava en funció del grup, la prova no va arribar a ser significativa. Sí es van trobar diferències a l'hora d'analitzar la coincidència de l'estil educatiu entre els pares, essent el grup de NoVFP on la coincidència de pautes educatives entre ambdós progenitors ostentava el percentatge més elevat en un 58%, mentre que en el grup de VFP coincidien en un 17% i en VFP+ en un 25%¹⁴.

Romero utilitza les mateixes categories que en l'estudi de Ibabe, tot i que en aquest cas s'engloba també dins el percentatge el casos on no consta l'estil educatiu, que exactament és un 33'6% dels pares i un 21'6% de les mares. En aquest cas, el percentatge més elevat dins de l'estil educatiu dels pares amb un 30'2% és el negligent/absent, seguit de l'autoritari amb un 19'8% i l'adequat amb un 8'6%; el percentatge inferior és l'estil permissiu/liberal, amb un 30'2%.

Pel que fa a les mares les dades es capgiren, atès que el majoritari és el permissiu/liberal amb un 28'4%, seguit del negligent/absent amb un 25% i l'adequat amb un 12'9%; el percentatge inferior correspon a l'estil autoritari amb un 12'1%.

L'estudi de Romero també relaciona les variables referents als estils educatius del pare i la mare: un 56% de famílies no presenten coincidència en l'estil educatiu, un 25% sí en presenten i en un 19% de famílies no en consten les dades.

Si adaptem les categories de l'estudi de Ibabe i de Romero a les de **Rechea**, observem que els resultats no són molt dispars (tenint en compte que en aquest estudi el percentatge inclou la població de la que no consta informació): adequat un 8'2%, Autoritari un 6'9%, Permissiu/liberal un 15'8%, Negligent/absent un 41%¹⁵. Destacar que dins de la categoria de negligent/absent hi hem inclòs la categoria que Rechea anomena inconsistent, amb un 31'5% dels casos, el percentatge més elevat en el seu estudi.

S'observa una clara coincidència en els tres estudis en que l'estil educatiu adequat dels progenitors ocupa una posició minoritària.

¹⁴ En aquest cas el percentatge de la població de la que es tenen dades és del 50'5%.

¹⁵ No consta en un 16'4% dels casos.

Situacions extremes viscudes per les famílies.

Ens referim a esdeveniments o experiències que han suposat canvis en la vida familiar, ja sigui de la pròpia estructura o bé en la trajectòria personal d'algun dels seus membres.

De l'estudi de **Ibabe** destacar que el 38% dels menors del total dels tres grups no han viscut cap situació extrema en la seva família. Si ens fixem en els grups per separat, destacar l'elevada desproporció en el grup de VFP+, on el percentatge de famílies que no han patit cap situació extrema és de poc més del 10%, mentre que en el grup VFP és de més del 50% i en el grup NoVFP d'aproximadament el 45%.

Resultats contraris es van obtenir en l'estudi de **Romero**, on el 76'7% de les famílies havien viscut alguna situació que havia transformat la seva realitat familiar amb anterioritat a l'aparició de la violència: el 46'5% de les famílies havia viscut experiències de separació dels pares, el 14'6% havia patit la mort d'un dels progenitors o d'alguna persona significativa, el 6% havien patit un accident o havien viscut una malaltia de llarga durada, el 5'2% havia viscut un procés migratori i el 4'3% indicava tenir problemes de relació amb els fills.

6. CONCLUSIONS

L'anàlisi realitzat de l'aplicació del FGC a nivell europeu demostra que aquesta pràctica restaurativa és eficient i exitosa; no obstant, la seva implementació dins el sistema de justícia i el seu desenvolupament varien en funció de les característiques i necessitats de cada país i segons les necessitats específiques a les que vol donar resposta, ja que la reproducció de processos restauratius en contextos diferents pot resultar problemàtica i errònia.

Com exposa l'informe del EFRJ (2011) existeix consens en afirmar que el *conferencing* està demostrant ser un model molt interessant i exitós per tractar el tema de la delinqüència, però és necessari adaptar-lo al sistema de justícia existent a cada país. Les conferències són més obertes i justes pels ofensors i les víctimes que el sistema de justícia tradicional, ja que ofereixen més oportunitats de mostrar respecte a l'altre i permeten la participació de les parts afectades, dels seus partidaris i de membres de la comunitat.

Com a element positiu i beneficiós del FGC remarcar la importància de que siguin els propis protagonistes en el conflicte els que busquin una solució al problema i que es doni veu a totes les parts que hi estan implicades. La pràctica del FGC pot aportar seguretat i confiança a les parts per poder parlar obertament dels seus sentiments i emocions. És molt important el *tempus*, s'ha d'esperar el moment més idoni, tant per la víctima com per l'infractor. A més a més, el fet d'incloure en el procés restauratiu a persones de l'entorn de les dues parts permet abordar el conflicte més enllà del fet delictiu, la responsabilització no només de la víctima i l'ofensor sinó també de les persones del seu entorn, facilitar l'arribada a acords i l'assoliment dels objectius marcats en el pla.

Els resultats de les avaluacions dutes a terme a països europeus on es practica el *conferencing* mostren generalment un alt grau de satisfacció per part dels implicats, així com una taxa de reincidència inferior que en casos similars tractats a través de la justícia penal tradicional. No obstant, la taxa de reincidència és una mesura difícil d'avaluar i s'aposta més per avaluar l'èxit de la pràctica del *conferencing* per la satisfacció dels participants, el número de conferències realitzades i la materialització dels acords en plans.

Com s'ha demostrat en l'anàlisi, la justícia restaurativa no es limita a delictes lleus sinó que s'aplica a tot tipus de delictes. En relació a la seva aplicació en casos de VFP, els professionals entrevistats són de l'opinió que el FGC podria ser una tècnica útil per treballar aquest fenomen des de justícia juvenil.

Tot i que actualment la tècnica del FGC no s'està aplicant a Catalunya de forma estandarditzada, els professionals la comencen a tenir en compte, interessant-se i formant-se en la seva pràctica. En aquest sentit, cal destacar la necessitat de més formació als professionals i de difusió d'aquest tipus de pràctica restaurativa.

Per l'aplicació del FGC en justícia juvenil a Catalunya en casos de VFP s'hauran de tenir en compte dues premisses bàsiques: no implantar el model directament sinó adaptar-lo a les característiques socials, culturals i al sistema judicial i trobar el moment idoni perquè tan la víctima com l'ofensor puguin participar en el procés sense risc i de forma exitosa per ambdues parts.

Atès que un dels objectius del FGC és donar suport als ofensors per tal que assumeixin la seva responsabilitat i canviïn el seu comportament i apoderar a les seves famílies per a que tinguin un rol important en aquest procés, i que una de les premisses del treball social és apoderar a les persones per tal que siguin capaces d'afrontar les seves necessitats i no tenir usuaris dependents, es creu idoni que la figura del facilitador recaigui en un treballador social. Aquest professional tindrà el paper principal de preparar tant als menors com a les seves famílies per afrontar aquesta trobada, acompanyar-los en el procés i fer el seguiment dels acords del pla.

En relació al perfil dels menors denunciats per VFP i al de les seves famílies, els tres estudis analitzats (Ibabe et al., 2007; Romero et al., 2005; Rechea et al., 2008) han permès definir característiques que es presenten amb més freqüència, però en cap cas establir un perfil específic atès que els resultats en algunes categories són contradictoris. També s'ha de tenir present que són estudis realitzats fa més de 10 anys i és possible que estudis actuals proporcionessin resultats diferents.

No obstant, tot i que no s'ha pogut definir un perfil concret de menors denunciats per VFP i de les seves famílies, conèixer amb més profunditat els trets més freqüents pot ajudar a l'hora de preparar les dues parts de cara a la trobada del FGC. A continuació es presenten les característiques més rellevants:

Característiques dels menors denunciats per VFP:

- Fenomen principalment masculí, però amb un augment en els darrers anys de les xifres de noies.
- Molts dels joves denunciats per VFP mostren dificultats d'adaptació escolar i problemes d'aprenentatge.
- La gran majoria no tenen diagnosticat cap tipus de trastorn mental.
- Són menors amb baixa autoestima i falta d'empatia.
- Presenten alts nivells d'agressivitat.

Característiques de les famílies de menors denunciats per VFP

- Predominança de famílies monoparentals, tot i que el fenomen de la VFP es presenta en totes les estructures familiars.
- Present en totes les classes socials, si bé la gran majoria de famílies disposen de mitjans econòmics suficients.

- Gran nombre de famílies amb estils educatius poc adequats.
- La majoria de les famílies han viscut experiències que han suposat canvis en la vida familiar (en la pròpia estructura o bé en la trajectòria personal d'algun dels seus membres).
- Un elevat nombre de menors infractors ocupen el primer lloc en la línia de descendència.

7. PROJECTE.

El present projecte planteja una proposta alternativa per treballar les situacions de VFP dins de l'àmbit de justícia juvenil que s'adapti millor a aquests casos mitjançant el *Family Group Conference* (FGC): un model de pràctica restaurativa que s'inclou dins del *conferencing*, on són les pròpies persones implicades amb la col·laboració de la seva xarxa de suport les que dissenyen i planifiquen el programa d'actuació per resoldre el conflicte.

S'ha adaptat el nom d'aquest model de *conferencing* a la llengua catalana per facilitar-ne la seva implantació i normalitzar-ne l'ús lingüístic, batejant-lo amb el terme Conferència Grupal Familiar (CGF).

7.1. PRESENTACIÓ

Actualment a Catalunya no existeix en justícia juvenil un programa específic per treballar els casos de VFP. Es pot derivar als menors i a les seves famílies a teràpia i s'ofereix als pares la possibilitat de participar en el Programa Límits, un programa voluntari adreçat als pares de menors i joves que han entrat al circuit de justícia juvenil, amb la finalitat de reforçar la funció educativa de les famílies per evitar o reduir el consum de drogues i la conducta transgressora dels fills. Les famílies hi són derivades pels tècnics de justícia juvenil amb qui tenen contacte. Es realitza en grups i s'estructura en 8 sessions d'una durada aproximada de dos mesos. Durant aquest temps es treballa amb els pares orientant-los en l'aprenentatge d'habilitats i pautes educatives per millorar la comunicació familiar, l'establiment de normes i límits, la supervisió de la conducta dels fills i la resolució de problemes.

Aquest programa està dirigit exclusivament als pares, no inclou la participació dels menors denunciats i no és específic per situacions de VFP. El present projecte presenta un programa on abordar els casos de VFP on no només es treballi amb els menors, sinó que també s'impliqui a les seves famílies i a les persones de la xarxa de suport d'ambdues parts, de forma que siguin les pròpies persones implicades en el conflicte les que decideixin com solucionar els seus problemes amb el suport de persones que són significatives per ells.

El model de FGC ha sigut implementat en altres països, i si bé s'han fet reinterpretacions per adaptar-lo a les particularitats pròpies de cada país, presenta característiques comunes en les seves diferents versions. Aquest projecte aplica el model del FGC, que anomenarem CGF, adaptant-lo al nostre sistema de justícia juvenil per casos de VFP amb sentència ferma inculpatòria, com a complement voluntari dins el programa individualitzat d'execució del menor (PIE) en la mesura de llibertat vigilada, amb la participació a la conferència dels menors i les seves famílies i els membres de la xarxa de suport que ambdues parts escullin.

L'article 7 de la Llei orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors (LORPM), llei actualment vigent, preveu les mesures educatives que el jutge pot imposar als menors, ordenades de més a menys restrictiva:

- Internament, que pot ser:
 - Règim tancat.
 - Règim semiobert.
 - Règim obert.
- Internament terapèutic, que pot ser:
 - Règim tancat.
 - Règim semiobert.
 - Règim obert.
- Tractament ambulatori.
- Assistència a un centre de dia.
- Permanència de cap de setmana, que pot ser en el domicili del menor o en un centre.
- Llibertat vigilada.
- Prohibició d'aproximar-se o comunicar-se amb la víctima, els seus familiars o a aquelles persones que determini el jutge (ordre d'allunyament)
- Convivència amb una persona, família o grup educatiu.
- Prestacions en benefici de la comunitat.
- Realització de tasques socioeducatives.
- Amonestació.
- Privació del permís de conduir: mesura accessòria quan el delicte o falta s'hagi comès utilitzant un vehicle de motor.
- Inhabilitació absoluta: mesura accessòria quan el menor és condemnat per delictes de terrorisme.

La llibertat vigilada, com totes les mesures no privatives de llibertat, és executada pels tècnics dels equips de Medi Obert (TMO) i es desenvolupa sense separar al menor del seu entorn social i familiar.

Durant el temps establert per sentència de llibertat vigilada, el menor està sotmès a un seguiment i supervisió de la seva activitat per part del TMO i a seguir les pautes socioeducatives assenyalades en el PIE, que s'elabora de forma conjunta amb el menor; es treballen els fets pels quals va ser condemnat amb la finalitat d'ajudar-lo a adquirir capacitats, habilitats i actituds necessàries per a un desenvolupament personal i social correctes.

D'altra banda, les mesures d'internament consten de dos períodes: el primer, que s'ha de dur a terme dins d'un centre educatiu de justícia juvenil, i un segon període de llibertat vigilada que s'ha de complir immediatament després d'haver finalitzat l'internament; és a dir, sempre que hi ha mesura d'internament, també s'imposarà llibertat vigilada.

El Servei de Mediació i Assessorament Tècnic (SMAT), és la porta d'entrada de tots els menors atesos en l'àmbit de justícia juvenil. Actua a instància de la Fiscalia de Menors i assumeix les funcions que la LORPM assigna als equips tècnics, és a dir, la mediació, la reparació i l'assessorament tècnic a fiscals i jutges de menors.

Els equips tècnics del SMAT, formats per psicòlegs, educadors i treballadors socials, estan repartits per tot el territori de Catalunya: un a Girona, Tarragona, les Terres de l'Ebre i Lleida, i 4 a Barcelona dividits territorialment. Els equips tècnics estan a la vegada dividits en dos programes amb funcions específiques: el programa de mediació i reparació i el programa d'assessorament.

La funció dels assessors consisteix en aportar al jutge informació sobre la situació personal, social, psicològica, educativa i familiar del menor, així com de l'entorn social en el que viu, als efectes de l'adopció d'una de les mesures previstes per la llei, atès que en el marc de justícia

juvenil s'ha de tenir present necessàriament la situació psicosocial del menor, i no només el fet punible.

El present projecte estableix que el tècnic d'assessorament, un cop realitzada l'entrevista exploratòria amb el menor i la família, valorarà la possibilitat de plantejar la seva participació en una CGF en un futur en el cas que el menor sigui declarat culpable i se li imposi una mesura de llibertat vigilada d'un mínim de 6 mesos. No s'ha d'oblidar el principi de presumpció d'innocència, per tant el professional ha de transmetre de manera clara que aquest programa només és d'aplicació voluntària en el supòsit d'existir sentència ferma inculpatòria del menor.

Serà el TMO, un cop el menor iniciï la mesura de llibertat vigilada i en el cas que accepti participar en una CGF, qui posarà en contacte el menor amb el facilitador de la trobada. El facilitador assumeix les tasques pròpiament dites i les de coordinació, per tant és l'encarregat de la preparació de la trobada, de la conducció de les reunions i de fer el seguiment del compliment de l'acord. Un cop finalitzat el programa ha d'elaborar un informe valorant el procés i el grau de compliment dels acords i enviar-li al TMO perquè li faci arribar al jutge de menors.

El facilitador ha de ser un treballador social format en aquesta tècnica que en cap cas ha de ser el TMO encarregat del seguiment del menor, ja que la figura del facilitador ha de ser neutral, i es podria donar que hi hagués menors que aportessin al TMO com a figura significativa en el seu procés.

La condició essencial per iniciar el procés de CGF és l'acceptació de responsabilitat del menor. El procediment a seguir està dividit en 4 fases: preparació de la trobada, trobada, seguiment i tancament. Al seu torn la fase de trobada té sis moments diferenciats: preparació de l'espai, salutacions, intercanvi d'informacions, temps privat de reunió de la família, presentació i acord del pla i tancament. Abans de la reunió privada del menor i la família es realitzarà un petit refrigeri si les dues parts hi estan d'acord. En aquestes trobades a part del facilitador, el menor i la seva família, només hi participaran les persones designades per les dues parts.

7.2. JUSTIFICACIÓ

Els casos de delictes de VFP han de ser considerats no tant pel número, sinó per l'increment de denúncies en els darrers anys. La família acostuma a traslladar tota la responsabilitat del problema al menor i busca en els professionals la solució al conflicte. En aquests casos el procés de canvi és molt lent, i s'ha de treballar tant des de la perspectiva del menor com de la família i del seu entorn.

El sistema de justícia juvenil només pot actuar de forma obligatòria en la figura del menor denunciat, no en la família. Es creu convenient la creació d'una programa voluntari per treballar les situacions de VFP de forma conjunta amb el menor i les famílies, incorporant-hi també altres persones significatives per les dues parts que puguin ajudar a resoldre el conflicte existent.

Els delictes de VFP tenen una característica fonamental que els diferencia de la resta, el fet que els pares en aquestes denúncies tenen un doble rol: víctimes i representants del menor; els pares son "*los sujetos jurídicamente obligados a las labores de cuidado y educación de su mismo agresor*" (Chinchilla, 2005, citada per Aroca et al., 2013, p. 283), essent els propis pares en aquests casos els que denuncien als seus fills.

L'aplicació del *conferencing* en altres països europeus en delictes violents mostra que aquesta pràctica resulta eficient i exitosa en un gran nombre de casos i que els participants han mostrat la seva satisfacció amb els resultats del procés. Aquest model permet que el menor i la seva

família treballin de forma conjunta, amb l'ajuda de persones de la seva xarxa de suport, per solucionar el seu conflicte, millorar les seves relacions, modificar les dinàmiques familiars i treballar junts per crear un pla viable que modifiqui la conducta del menor.

La CGF, com el treball social, situa a la família com la principal protagonista del seu propi procés de canvi, considerant-la capaç per buscar solucions als seus conflictes, de manera que no siguin exclusivament els professionals els que decideixin. Si són les pròpies persones implicades les que participen del propi procés de canvi i de l'elaboració del pla d'actuació, es sentiran més motivades per dur-lo a terme exitosament.

L'actual sistema judicial a Catalunya només preveu de forma expressa com a solució extrajudicial la mediació, tot i que la llei no ho limita únicament a aquesta pràctica sinó que parla de conciliació (article 19 LORPM) i *“d'adoptar la solució extrajudicial més adequada a l'interès del menor i al de la víctima”* (article 5 Real Decret 1774/2004, de 30 de juliol, pel qual s'aprova el Reglament de la LORPM). A més, l'article 15 de la Llei 4/2015, de 27 d'abril, de l'Estatut de la víctima del delictes, tot i que només fa referència específica a la mediació, parla de serveis de justícia restaurativa i per tant també s'hi podrien integrar altres tipus de pràctiques restauratives.

No obstant, no s'ha optat per introduir la CGF com a pràctica de justícia restaurativa paral·lela a la mediació sinó que s'ha establert com un complement de la mesura de llibertat vigilada pels següents motius: en primer lloc, perquè es tracta d'un projecte pilot per treballar específicament els delictes de VFP, d'aquesta manera a partir de l'avaluació dels resultats es plantejaria la possibilitat d'adaptar aquesta pràctica a altres tipus delictius de forma exitosa, i fins i tot, incorporar-la al nostre sistema de justícia juvenil com a pràctica paral·lela a la mediació; en segon lloc, pel temps necessari pel desenvolupament d'una conferència; i en darrer lloc, les conferències es realitzaran un cop s'hagi dictat sentència ferma inculpatòria perquè d'aquesta manera es respecta el principi de presumpció d'innocència del menor.

La principal diferència entre la mediació i la conferència és que aquesta última incorpora persones significatives de la víctima i l'ofensor per acompanyar-los i donar-los suport en el procés, així com també per ajudar les dues parts a expressar-se, suggerir acords o ajudar-los a dur a terme el pla establert en l'acord. A més a més, la incorporació de persones pròximes a les parts involucrades en el conflicte permet que els ofensors siguin conscients dels efectes negatius que els seus actes provoquen no només a la víctima, sinó també a la gent del seu entorn.

7.3. TERRITORI D'APLICACIÓ

El projecte pilot es durà a terme a dos equips de medi obert de la província de Barcelona, ja que és el territori que presenta més casos de denúncies per VFP, concretament a l'equip d'execució de mesures de Medi Obert Barcelona 1, encarregat de part de Barcelona ciutat i l'Hospitalet de Llobregat, i Barcelona 4, que s'ocupa de les àrees de Vallès Oriental, Maresme, Badalona i Santa Coloma de Gramenet; d'aquesta manera el projecte pilot es realitzaria no només a Barcelona ciutat, sinó que també s'inclourien altres territoris.

7.4. OBJECTIUS

Objectius generals

- Implicar a les dues parts en la presa de decisions per resoldre els seus conflictes.
- Abordar els factors que van facilitar la comissió del delictes.
- Reparar a la víctima.
- Arribar a un acord acceptable per a tots els participants.

Objectius específics

- Reduir els factors que desencadenen la violència en menors en el context familiar.
- Enfortir les relacions familiars i la seva xarxa social de suport.
- Promoure relacions horitzontals en el si de la família.
- Oferir un protagonisme equilibrat entre la víctima i l'ofensor en la resolució del problema.
- Fer partícip l'ofensor de forma positiva i respectuosa en la resolució del conflicte, de manera que es responsabilitzi dels seus actes i pugui modificar la seva conducta.
- Apoderar les famílies.

7.5. PARTICIPANTS

- Menors acusats de VFP amb sentència ferma i les seves famílies.
- Persones significatives pels menors i les famílies, prèviament escollides per ambdues parts.
- Facilitador.

No poden participar en el procés els advocats de les parts, tot i que sí es poden posar en contacte amb el facilitador per fer consultes i assessorar a les parts abans de la seva participació en el procés. Tampoc es contempla la participació dels agents de policia.

Sempre que la víctima i l'ofensor hi estiguin d'acord es poden incloure membres d'entitats o associacions que treballin el fenomen de la VFP, per tal d'incorporar la comunitat al procés alhora que ajuden a les dues parts amb la seva experiència a la resolució del conflicte¹⁶.

El facilitador pot proposar a les parts convidar al procés professionals que els estiguin o hagin fet un seguiment com poden ser psicòlegs, educadors o treballadors socials, mestres... o que cregui que poden ser significatives pel procés. S'ha de vigilar que la inclusió d'aquestes persones no impliqui una professionalització del procés.

7.6. REQUISITS

- Reconeixement dels fets i admissió de la responsabilitat per part del menor.
- Sentència ferma inculpatòria del menor amb imposició de mesura de llibertat vigilada d'un mínim de 6 mesos.
- Voluntarietat i acceptació de participació en el procés tant de la víctima com de l'ofensor.
- Capacitat de reparació del menor.

¹⁶ Veure annex VI.

- Autorització dels pares o tutors legals dels menors per participar en el procés.

Tot i que en tots els models de *conferencing*, excepte en el *Australian Capital Territory*, la presència de la víctima no és imprescindible per la continuació del procés, la CGF no podrà tirar endavant sense la participació de la víctima. Un dels objectius de la CGF és enfortir les relacions familiars i reduir els factors que desencadenen la violència en el context familiar, i per aquest motiu és totalment necessari la participació d'ambdues parts.

Per la viabilitat del projecte es requereix que el temps mínim de llibertat vigilada imposat per sentència als menors per poder participar en una CGF i que aquesta es pugui incloure en el seu PIE sigui de 6 mesos, ja que és el temps necessari perquè el procés es dugui a terme íntegrament.

7.7. EL FACILITADOR

El facilitador ha de ser un treballador social que s'incorporarà a l'equip de Medi Obert i a qui es formarà en *conferencing*; s'encarregarà tant de les tasques de coordinació com de facilitació de la conferència.

En relació a les tasques de coordinació, el facilitador ha de preparar a les parts i a les persones que assistiran a la conferència i convocar la CGF; com a facilitador pròpiament dit haurà de dirigir la reunió, registrar els acords i el pla, fer el seguiment del pla i comunicar els resultats al TMO perquè ho incorpori al seu informe final.

La tasca del treballador social com a facilitador és crucial en el procés, ja que ha de preparar a les parts adequadament per encarar la conferència i ha de mantenir un equilibri just durant la sessió sense prendre partit per una part o l'altra; ha de ser imparcial i equilibrat i no pot imposar resultats o solucions.

El facilitador ha d'estar en contacte amb organitzacions i associacions del territori de la víctima i l'ofensor per tal de que puguin oferir-los suport en cas que no disposin d'una xarxa de suport. Poden ser organitzacions i associacions dedicades a treballar el fenomen de la VFP o de qualsevol altre tipus que el facilitador consideri que puguin donar suport a la víctima o a l'ofensor, amb qui posarà en contacte durant la fase de preparació de la trobada.

Durant la trobada el facilitador ha d'utilitzar un llenguatge clar i entenedor, i quan faci preguntes als participants ho ha de fer de forma respectuosa, sense fer pressupòsits ni jutjar per tal de que, partint de la posició del no saber de Anderson (2012), poder construir una narració conjunta entre tots els participants. També és convenient que realitzi resums a mode de devolució de les intervencions dels participants per comprovar que tothom està entenent correctament el que l'altre està explicant, cosa que també ajuda a que la persona que narra els fets se senti escoltada.

7.8. ESPAI

Les trobades individuals del facilitador amb el menor, la família i la resta de participants poden tenir lloc als espais de treballs dels TMO, ja que aquests treballen al territori del menor, evitant d'aquesta manera problemes de desplaçament i facilitant la connexió amb el territori i l'entorn propi del menor i la família.

Les conferències també es poden realitzar en aquests mateixos espais, però en cas de ser necessaris espais més amplis degut al nombre de participants es poden arribar a acords amb

altres serveis, com serveis socials o centres cívics del territori del menor, per utilitzar les seves sales, o bé que la conferència tingui lloc a la casa de la família.

7.9. PROCÉS

El tècnic d'assessorament del SMAT plantejarà de forma conjunta al menor denunciat per VFP i als seus pares al final de la entrevista exploratòria, la possibilitat de participar en un procés de CGF en el cas que el jutge dicti sentència inculpatòria. També els entregarà un díptic informatiu sobre la CGF. És de vital importància que tan el menor com la família entenguin el funcionament i l'objectiu de la conferència, per aquest motiu es pot acordar una trobada amb el facilitador per tal de que els hi ho expliqui de forma més detallada. En el cas que la entrevista exploratòria al menor i als seus pares no es faci de forma conjunta, situació que es pot donar en el cas de denúncies per VFP, s'informarà a les dues parts de forma separada.

Després que el jutge dicti sentència inculpatòria per un delictes de VFP i imposi al menor la mesura de llibertat vigilada o internament en qualsevol de les seves modalitats (tots els menors condemnats a mesura d'internament han de complir obligatòriament un temps de llibertat vigilada després de l'internament), el TMO assignat es posa en contacte amb el menor per una primera entrevista per tal d'iniciar la mesura de llibertat vigilada (en el cas de menors amb mesura d'internament, el període de llibertat vigilada, comença quan aquest surt del centre educatiu de justícia juvenil). En aquesta primera trobada el TMO proposarà al menor la seva participació en una CGF, si el menor i els pares accepten el TMO inclourà la conferència com a part del PIE i es posarà en contacte amb el facilitador per derivar al menor a una CGF.

A continuació s'exposa el protocol de derivació del menor de medi obert a CGF:

Menors amb mesura de llibertat vigilada:

En la primera entrevista amb el menor, el TMO explicarà el funcionament i els objectius d'una CGF i preguntarà al menor si accepta participar-hi. El tècnic també es posarà en contacte via telefònica amb el progenitor víctima de VFP per explicar i preguntar el mateix i entregarà al menor i als pares un díptic informatiu sobre la CGF.

El TMO proposarà una trobada per separat dels pares i del menor amb el facilitador per tal que aquest els expliqui amb més profunditat les característiques del procés, el funcionament i els objectius de la CGF. En cas que es rebutgi aquesta trobada i que una o ambdues parts rebutgin participar en la conferència, el TMO haurà de recollir els motius de rebuig i enviar-ho via correu electrònic al facilitador per procedir al seu registre.

En el supòsit que ambdues parts acceptin la trobada, el TMO es posarà en contacte telefònicament o a través de correu electrònic amb el facilitador per proporcionar-li les dades de contacte del menor i de la seva família per iniciar el procés de la CGF.

Si el menor hi està d'acord, el TMO inclourà la CGF dins del PIE.

Menors amb mesura d'internament:

El TMO no haurà d'esperar a la primera entrevista amb el menor per informar-lo de la CGF, sinó que en el cas que estiguin en contacte podrà exposar-li abans de que el menor finalitzi la mesura d'internament.

El procés de la CGF està dividit en quatre fases que es mostren en la següent taula i que s'exposen detalladament a continuació:

Taula 6: Fases i actuacions de la CGF.

FASES		ACTUACIONS
1	Preparació de la trobada	Reunió preparatòria amb l'ofensor
		Reunió preparatòria amb la víctima
		Reunions preparatòries individuals amb la resta de participants
		Contacte amb entitats o associacions de VFP
		Localització de l'espai
		Fixar data, hora i lloc de la conferència
2	Trobada	Preparació de l'espai
		Salutacions
		Intercanvi d'informacions
		Reunió privada
		Presentació i acord del pla
	Tancament	
3	Seguiment	Reunions de seguiment
4	Tancament	Informe
		Avaluació

Font: elaboració pròpia.

7.9.1. Fase 1. Preparació de la trobada

El facilitador es posarà en contacte individualment amb el menor i amb els seus pares, telefònicament o a través de correu electrònic, concretant una data per reunir-se de forma separada amb les dues parts.

En aquestes trobades per separat amb la víctima i el menor ofensor el facilitador els entregarà un díptic informatiu en el cas que el TMO no els hi hagi donat i els explicarà les característiques del procés, el funcionament de la trobada, les persones que hi poden participar i l'objectiu del procés restauratiu; també se'ls demanarà que facilitin els noms i les dades de contacte de les persones que volen que participin en el procés. No és necessari que el menor i la família acceptin participar en la CGF en aquella primera trobada, sinó que es deixarà un marge d'una setmana perquè ho decideixin i comuniquin la seva decisió al facilitador en una segona reunió.

Aquestes reunions preparatòries són molt importants i el facilitador ha de treballar les expectatives d'ambdues parts i tenir en compte les característiques individuals de la víctima i de l'ofensor i les característiques de la família, per treballar amb ells temes que poden resultar importants durant el desenvolupament de la conferència (famílies monoparentals, si els menors són fills únics o tenen germans i els volen incloure en la CGF...).

Tant la víctima com l'ofensor han d'aportar al procés com a mínim una persona de suport, que ha d'accedir a participar a la conferència de forma voluntària. En el cas que les parts no tinguin xarxa social és important oferir-los les eines necessàries per tal que en comencin a teixir una.

Com a forma d'incloure la comunitat en la conferència i també per enfortir la xarxa de suport tant de la família com del menor, el facilitador es pot posar en contacte amb entitats o associacions pròximes al territori del menor que tractin la problemàtica de la VFP per a que participin i puguin donar suport a les parts i participar en el procés, si ambdues parts ho accepten.

El facilitador es posarà en contacte via telefònica amb els participants proposats per les dues parts i se'ls citarà a una trobada. En aquestes trobades individuals se'ls entregarà un díptic informatiu sobre la CGF i se'ls explicarà l'objectiu i les característiques del procés, el funcionament de la trobada i perquè estan convocats. També se'ls recordarà que la seva assistència és voluntària i se'ls parlarà de les normes que regiran durant la trobada: respectar els torns de paraula i dirigir-se als altres de forma correcta i respectuosa.

Un cop s'han definit els participants a la conferència s'acordarà amb les parts el lloc, la data i l'hora de la conferència i s'informarà a totes les parts dels procés telefònicament i per carta o correu electrònic. S'ha d'intentar adaptar l'horari i la data de la conferència de manera que a tothom li vagi bé.

7.9.2. Fase 2. Trobada

La trobada és la fase de la conferència pròpiament dita, que a la seva vegada té sis moments diferenciats: preparació de l'espai, salutacions, intercanvi d'informacions, temps privat de reunió de la família i presentació i acord del pla i tancament.

Preparació de l'espai

L'espai de la trobada ha de ser ampli i adequat i el facilitador l'ha de preparar abans de que arribin els participants: ha d'haver-hi suficients cadires per tots els participants i situar-les en forma de cercle, de manera que tothom es pugui veure les cares; també s'ha de tenir preparada una sala pel refrigeri i una sala privada per la reunió privada familiar.

És important que no hi hagi interrupcions durant les sessions de persones alienes a la conferència o de trucades telefòniques (es demanarà als assistents que silenciïn els seus telèfons mòbils). En el cas de la que la trobada es realitzi a la casa de la família, es demanarà que desconnectin el telèfon. S'habilitarà la sala de la trobada i la de la reunió privada amb material d'escriptori com papers, cartolines, bolígrafs, retoladors i estisores.

Salutacions

És important realitzar una bona rebuda a tots el participants. A mida que vagin arribant, el facilitador demanarà als participants que seguin on es sentin més còmodes mantenint el cercle. Cada participant tindrà un etiqueta on escriurà el seu nom i que s'enganxarà de forma que sigui visible per la resta de participants. El facilitador ha d'iniciar la conferència amb una roda de presentacions, començant per ell mateix, per tal que tothom es presenti i exposi el motiu de la seva assistència, seguit d'una explicació per part del facilitador del paper que tenen tots els participants i de l'objectiu de la CGF. El facilitador també ha d'indicar el desenvolupament de la trobada, demanant als participants que respectin els torns de paraula i que es dirigeixin als altres de forma adequada i respectuosa.

Intercanvi d'informacions

Fetes les presentacions el facilitador realitza una lectura dels fets imputats al menor i se li pregunta si entén l'acusació, si està d'acord amb els càrrecs i si accepta la seva responsabilitat; en cas que el menor no reconegué la seva responsabilitat el procés no podria continuar.

Un cop el menor ha acceptat els fets es demana a la víctima que expliqui la seva versió dels fets, com els ha viscut, quines repercussions han tingut en la seva vida i que exposi els seus sentiments. El facilitador ha hagut de treballar aquests aspectes prèviament amb la víctima durant la primera trobada preparatòria. Després de fer una devolució del relat exposat, el facilitador demana a l'ofensor que doni la seva versió dels fets i que expliqui com es sent després d'escoltar el relat de la víctima. El facilitador fa un resum del que ha exposat el menor i a partir d'aquest moment s'obre un torn obert de paraules i d'intercanvi d'idees i sentiments entre tots els participants del grup.

En aquest moment la víctima també té l'oportunitat de realitzar preguntes a l'ofensor. Si es desprèn una comunicació fluida entre les dues parts i la resta de participants, el facilitador ha de disminuir el seu grau d'intervenció i deixar que el pes de la conversa recaigui en les parts. El facilitador ha de vetllar perquè es respectin els torns de paraula i ha de propiciar l'enteniment entre tots els participants i la comprensió de les conseqüències dels actes del menor.

Per concloure aquesta part, el facilitador pregunta a totes les persones si volen afegir o exposar alguna cosa més. Abans de la reunió privada del menor i el seu grup de suport es fa un refrigeri. El facilitador ha d'estar atent i observar què passa i les interrelacions entre els participants, per veure si hi ha acostament entre el menor i els pares. Es pot preveure que els participants col·laborin al refrigeri aportant aliments realitzats per ells.

Reunió privada

El menor i el seu grup de suport es reuneixen en una sala separada per deliberar i definir un pla d'actuació. El facilitador els ha de proporcionar paper i tot el que necessitin (retoladors, cartolines...). El menor pot convidar a aquest espai a qualsevol dels participants per fer-los preguntes o bé per comprovar si creuen que les decisions que està adoptant seran acceptades per la víctima, per poder així presentar un pla acceptable.

Presentació i acord del pla

Després de la reunió el menor i el seu grup de suport tornen al grup i exposen a la resta de participants la seva proposta. S'ha de demanar a tots els participants que deixin que el menor exposi la proposta sense interrupcions. El menor pot presentar un pla detallat, o bé una llista d'idees o un esbós per tal d'abordar i desenvolupar el pla de forma conjunta amb la resta del grup.

Un cop el menor ha presentat el pla, el facilitador pregunta a la víctima si vol modificar o afegir alguna cosa; ho ha de fer de forma que la víctima realment es senti part implicada en el pla. S'han d'evitar preguntes amb resposta tancada i no demanar a la víctima si està d'acord o no amb el pla, sinó aconseguir que s'iniciï una discussió al voltant dels acords. Un cop la víctima ha exposats els seus arguments sobre el pla, el facilitador ha d'involucrar a la resta de participants i demanar-los que aportin la seva opinió. No ha de ser el facilitador qui decideixi sobre l'acceptació o no del pla, però sí pot aportar suggeriments a tenir en compte per les parts.

Un cop s'ha elaborat el pla entre tots els participants és important que se'n faci un repàs per comprovar que és viable, que totes les decisions poden ser avaluables i que s'ha fixat com es farà el seguiment i una data de compliment del pla, que no pot excedir del temps que al menor li resta de llibertat vigilada.

Quan el pla està clar, el facilitador ha de preguntar, primer a la víctima i després a la resta de participants, si accepten el pla elaborat. En darrer lloc, s'ha de donar la paraula al menor per tal de que verbalitzi el seu acord i la seva voluntat de completar el pla.

El pla s'ha d'aprovar per consens i s'ha de signar per tots els participants. Pot donar-se el cas que els participants no arribin a un acord complet i que la CGF es tanqui amb un acord parcial (que també s'haurà de signar) o sense acord.

Elements bàsics del pla:

- Ha de ser viable, clar i entenedor.
- Ha d'incloure reparació a la víctima i a la comunitat.
- Ha de contenir elements de prevenció.
- Ha de fixar els terminis i les expectatives.
- Ha d'especificar com es farà el seguiment.
- Ha d'assegurar que el menor disposa del suport suficient per complir amb les obligacions que se'n deriven.

Tancament

Abans de tancar formalment la trobada, el facilitador ha de donar l'oportunitat als participants de parlar per darrera vegada si així ho desitgen. El facilitador conclou la trobada donant les gràcies a tots els participants per la seva col·laboració i repartint un formulari d'avaluació de la conferència.

7.9.3. Fase 3. Seguiment

El propi pla ha d'incloure els elements de supervisió i compliment de l'acord per part del menor, i serà el facilitador la persona encarregada de fer reunions de seguiment amb el menor i, si així ho estableix el pla o es creu convenient, amb els pares.

7.9.4. Fase 4. Tancament

El facilitador redactarà un informe final on explicarà el desenvolupament de la trobada i valorarà el seguiment i el grau de compliment dels acords, que enviarà al TMO de referència del menor per tal que aquest l'inclouï en l'informe que ha de presentar al jutge de menors. En el cas que la conferència finalitzés sense acord, el facilitador també ho haurà d'informar al TMO explicant-ne els motius. Tots els participants de la conferència podran llegir l'informe final si ho sol·liciten.

Es donarà per tancada la CGF amb una reunió del facilitador amb el menor per tal de que aquest en faci una valoració global i pugui rebre una devolució per part del facilitador. S'entregarà uns formularis al menor i als pares perquè facin una avaluació final de la CGF.

7.10. AVALUACIÓ

Al final de la CGF es passarà un formulari a tots els participants per avaluar el seu grau de satisfacció amb la conferència i per comprovar si s'han assolit els objectius del projecte. El formulari es podrà omplir en paper el mateix dia o bé a través d'internet dins dels dies següents a la finalització de la conferència. Els resultats del formulari serviran per millorar tan aspectes relacionats amb la preparació com amb el propi funcionament de la conferència.

El projecte també s'avaluarà amb registres anuals sobre el grau d'acceptació per participar en conferències tant per part dels menors com de les seves famílies i de les persones de suport, on també es recolliran els motius aportats en cas de que es rebutgi participar en la CGF. Aquesta tasca recaurà principalment en els facilitadors, però també en menor mesura en els TMO en aquells casos en que els menors o les seves famílies no acceptin la seva participació en la conferència i rebutgin una informació informativa amb el facilitador.

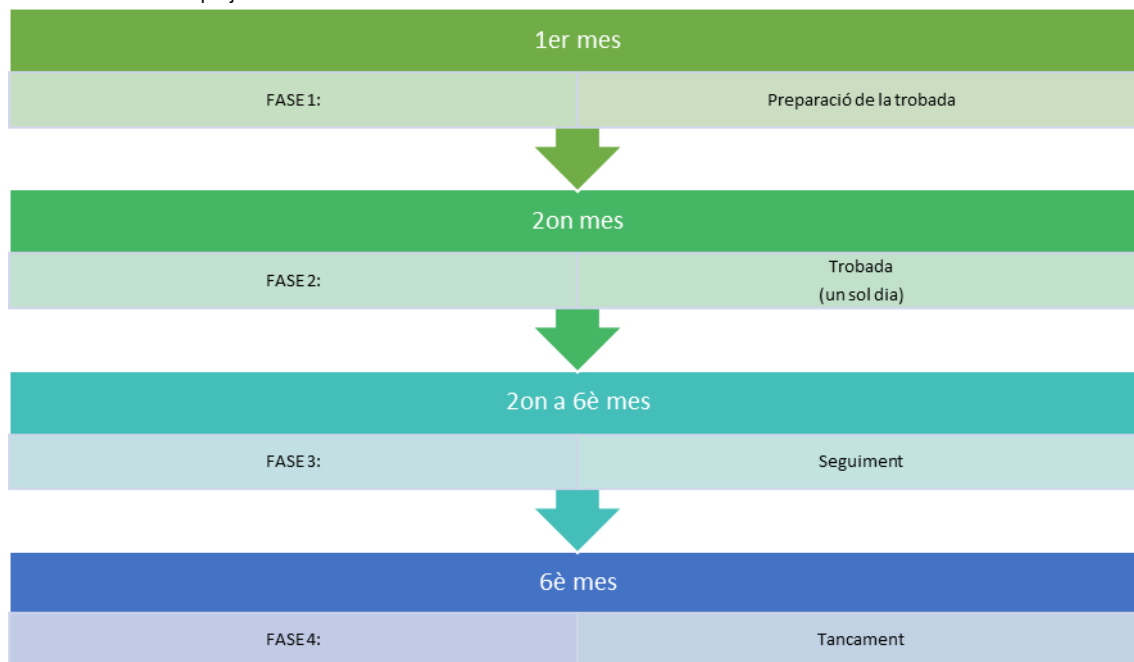
D'altra banda, un cop s'hagi complert el termini fixat perquè el menor realitzi el pla, s'enviaran uns formularis d'avaluació final a la víctima i a l'ofensor per comprovar si la conferència ha assolit els objectius proposats pel projecte. S'adjunten els formularis d'avaluació dels participants i els formularis d'avaluació final de la víctima i de l'ofensor com a annex III, IV i V.

El facilitador també registrarà el número de CGF realitzades cada any, especificant si han conclòs o no amb acord.

7.11. CALENDARI

La següent taula mostra el calendari d'actuació:

Taula 7: Calendari del projecte.

Font: elaboració pròpia.

En els casos que la mesura de llibertat vigilada sigui de més de 6 mesos es pot preveure, si es creu convenient i així s'estableix en el pla acordat, que la tercera fase s'allargui dins del temps establert de llibertat vigilada.

7.12. RECURSOS

Es necessitaran díptics explicatius sobre la CGF per entregar a tots els participants i una pàgina web, que derivi de la del Departament de Justícia, d'informació i difusió del CGF, explicant les seves característiques, objectius i funcionament

També serà necessari material d'escriptori (tant per l'ús dels professionals com pels participants durant la CGF), telèfon, ordinador, impressora, correu electrònic i sales per les trobades, així com també el refrigeri en el cas que els participants en la conferència així ho estableixin.

Per l'avaluació de les conferències s'utilitzarà una eina informàtica de realització de qüestionaris i recollida d'informació, així com també de qüestionaris en paper per tots aquells participants que no vulguin fer la valoració de forma electrònica.

En relació als recursos humans, el projecte requerirà la contractació de cinc treballadors socials que realitzaran la tasca de facilitadors i als que se'ls oferirà formació en *conferencing*.

7.13. PRESSUPOST

El pressupost del projecte es detalla en la taula que s'exposa a continuació. El sou dels treballadors socials és el sou base segons el VI Conveni col·lectiu únic del personal laboral de la Generalitat de Catalunya de l'any 2016.

Taula 8: Pressupost del projecte.

Concepte	Descripció	Cost anual (€)
Material fungible	Papers, cartolines, bolígrafs, estisores, retoladors, grapadora, refrigeri, díptics informatius.	600
Material no fungible:	Mobles: cadires, taules; impressora, telèfon, ordinador.	Gratuit: cedit pels centres de treball del Departament de Justícia i dels locals (com centres cívics) on es realitzin les conferències
Recursos humans	2 treballadors socials	43.829,80 (21.914,90 per treballador)
Curs de formació en FGC	25 hores de formació	400
Imprevistos (5% del total)		2.241,49
Total		47.071,29

Font: elaboració pròpia.

8. BIBLIOGRAFIA

Agustina, J.R. i Romero F. (2010). Violencia de hijos contra padres. Dins J.R. Agustina (Dir.), *Violencia intrafamiliar: raíces, factores y formas de la violencia en el hogar* (pp.197-242). Madrid: EDISOFER.

Anderson, H. (2012). *Conversación, lenguaje y posibilidades. Un enfoque posmoderno de la terapia. (2a ed)*. Madrid: Amorrortu Editores.

Brunet, I., Belzunegui, A. i Pastor, I. (2002). *Les tècniques d'investigació social i la seva aplicació*. Barcelona: Servei Lingüístic de la Universitat Rovira i Virgili.

Cabezuelo, F.J. (2015). El mito de la familia normal. Dins *I Congreso Nacional de Violencia Filio-Parental: 16, 17 y 18 de abril de 2015* (pp. 243-256). Madrid: EOS.

Grup de Recerca en Pedagogia Social (2017). *Introducció a l'execució penal a la comunitat i la justícia restaurativa*. Jornada de Primavera, Barcelona.

Ibabe, I., Jauregizar, J. I Díaz, O. (2007). *Violencia filio-parental: conductas violentas de jóvenes hacia sus padres*. Vitoria-Gasteiz: Servicio Central de Publicaciones del Gobierno Vasco.

Marshall, T.F. (1999). *Restorative Justice: an overview*. Londres: Home office.

MacRae, A. i Zehr H. (2004). *The little book of Family Group Conferences. New Zealand Style*. USA: Good Books.

Romero, F., Melero, A., Cànovas, C. I Antolín, M. (2005). La violencia de los jóvenes en la familia: una aproximación a los menores denunciados por sus padres. Documentos de trabajo. Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada. Generalitat de Catalunya.

Ruiz, I. (2012). *Metodología de la investigación cualitativa*. (5a ed). Bilbao: Deusto.

Sierra, R. (2001). *Técnicas de Investigación Social*. Teorías y ejercicios. Madrid: Parainfo.

Tió, J. (2003). Adolescencia Hoy. *Revista de l'Associació Catalana per la infància maltractada*, Hivern 2003-2004 (27), 6-30.

9. WEBGRAFIA

Aroca, C., Bellver, M.C. i Alba, J.L. (2013). Revisión de programas de intervención para el tratamiento de la violencia filio-parental. Una guía para la confección de un nuevo programa. *Educación XX1*, 16 (1), 281-304. Consultat el 8/03/2017, obtingut a: <http://revistas.uned.es/index.php/educacionXX1/article/view/727/2504>

Community Law (2017). Alternatives to going to court: diversion and restorative justice. Community law manual online. Consultat el 24/05/2017, obtingut a: <http://communitylaw.org.nz/community-law-manual/chapter-34-the-criminal-courts/alternatives-to-going-to-court-diversion-and-restorative-justice-chapter-34/>

Consejo Económico y Social (2002). Principios básicos para la aplicación de programas de justicia restitutiva en materia penal. Organizació de les Nacions Unides. Consultat el 3/3/2017, obtingut a: http://www.ararteko.net/RecursosWeb/DOCUMENTOS/1/0_1080_1.pdf

Zinsstag, E., Teunkens, M. I Pali, B. (2011). *Conferencing: A way forward for Restorative Justice in Europe*. Leuven: European Forum for Restorative Justice in Europe. Consultat el 15/05/2017, obtingut a: http://euforumrj.org/assets/upload/Final_report_conferencing_revised_version_June_2012.pdf

Feduchi, L. (2011). El adolescente ante su futuro. Temas de psicoanálisis. *Revista de la Sociedad Española de psicoanálisis*, gener (1), 1-11. Consultat el 29/3/2017, obtingut a: <http://www.temasdepsicoanalisis.org/wp-content/uploads/2010/12/el-adolescente-ante-su-futuro.pdf>

Fiscalía General del Estado. (n.d.). Memorias de la Fiscalía General del Estado. Consultat el 20/03/2017, obtingut a: https://www.fiscal.es/fiscal/publico/ciudadano/documentos/memorias_fiscalia_general_estado/!ut/p/a1/04_Sj9CPykssy0xPLMnMz0vMAfGjzOI9HT0cDT2DDbwsgozNDBwtjNycnDx8jAwszIAKlpEVuPtYuBk4unsGO5l6eBhbBJmg6XcJcgJKGxtZGBp7GBu4m0L1G-AAjgbE6cejglD7w_WjUJX4e_gaAU0w9A01sXQBmmClrgCLF8EK8PihIDc0NMlg0xMABlyC4Q!!/dl5/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/

Generalitat de Catalunya. (n.d. a). Assessorament tècnic. Departament de Justícia. Consultat el 21/05/2017, obtingut a: http://justicia.gencat.cat/ca/ambits/justicia_juvenil/ambits_d_actuacio/assessorament_tecnic/

Generalitat de Catalunya. (n.d. b.). Mediació i reparació. Departament de Justícia. Consultat el 21/05/2017, obtingut a: http://justicia.gencat.cat/ca/ambits/justicia_juvenil/ambits_d_actuacio/mediacio/

Guardiola, M.J. (Dir), Albertí, M., Casado, C., Martins, S. i Susanne, G. (2012). *És el conferencing una eina útil per als programes de mediació a l'àmbit penal del Departament de Justícia?* Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada. Consultat el 12/4/2017, obtingut a: http://justicia.gencat.cat/web/.content/home/ambits/formacio_recerca_i_docum/recerca/ca_taleg_d_investigacions/per_ordre_cronologic/2012/conferencing/conferencing.pdf

Institut d'estudis catalans. (n.d.). Diccionari de la llengua catalana. 2a ed. Adolescència. Consultat el 2/04/2017, obtingut a: <http://dlc.iec.cat/results.asp?txtEntrada=adolesc%E8ncia&operEntrada=0>

Leal, J. (2012). Adolescències en una societat de bombolles. A: *El butlletí inf@ncia*. Consultat el 29/03/2017, obtingut a: http://dixit.gencat.cat/web/.content/home/04recursos/02publicacions/02publicacions_de_bs/04_familia_infancia_adolescencia/butlleti_infancia_articulos_2012/links/61-profunditat1.pdf

Llei orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors, BOE núm. 11. (2000) Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia. Consultat el 29/03/17, obtingut a:

http://portaljuridic.gencat.cat/ca/pjur_ocults/pjur_resultats_fitxa/?action=fitxa&mode=single&documentId=556003&language=ca_ES

Llei 4/2015, de 27 d'abril, de l'Estatut de la víctima del delictes, BOE núm. 101. (2015). Agencia Estatal Boletín Oficial del Estado. Consultat el 19/05/2017, obtingut a:

<https://www.boe.es/boe/dias/2015/04/28/pdfs/BOE-A-2015-4606.pdf>

Martínez, M.C. (2015). La justicia restaurativa y un modelo integrador de justicia penal. *Revista de Derecho UNED*, 16, 1237-1263. Consultat el 3/3/2017, obtingut a: http://e-spacio.uned.es/fez/eserv/bibliuned:RDUNED-2015-16-7420/justicia_restaurativa.pdf

McCold, P. (2013). La historia reciente de la justicia restaurativa. Mediación, círculos y conferencias. *Delito y Sociedad*, 22 (36), 9-44. Consultat el 3/3/2017, obtingut a: <http://www.scielo.org.ar/pdf/delito/v22n36/v22n36a01.pdf>

Mera, A. (2009). Justicia restaurativa y proceso penal garantías procesales: límites y posibilidades. *Revista Ius et Praxis*, 15 (2), 165-195. Consultat el 3/3/2017, obtingut a: <http://www.revistaiepraxis.cl/index.php/iepraxis/article/view/182/175>

Merino, C. i Romera, C. (1998). Conferencias de Grupos Familiares y sentencias circulares: dos formas ancestrales de resolución de conflictos dentro del paradigma restaurativo. A: *Eguzkilore: Cuaderno del Instituto Vasco de Criminología*, diciembre (12), 285-303. Consultat el 7/03/2017, obtingut a:

<http://www.ehu.eus/documents/1736829/3342827/Eguzkilore+12-2+Merino+Romera.pdf>

Morris, A. i Maxwell, G. (1998). Restorative Justice in New Zealand: Family Group Conferences as a Case Study. *The Western Criminology Review*, 1. Consultat el 7/03/2017, obtingut a: <http://www.westerncriminology.org/documents/WCR/v01n1/Morris/Morris.html>

O'Connor, S. (2017). The Youth Justice process and the effectiveness of the Family group conference. New Zealand Parliament. Consultat el 24/05/2017, obtingut a:

https://www.parliament.nz/resource/en-NZ/51SCSS_EVI_00DBHOH_BILL72055_1_A553260/d69afac2ad258eb428b0c3c18c5d5327f8a0b8fc

Organització de les Nacions Unides (2006). Manual sobre Programas de Justicia restaurativa. Serie de manuales sobre justicia penal. Consultat el 3/3/2017, obtingut a:

https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Manual_sobre_programas_de_justicia_restaurativa.pdf

Pereira, R. i Bertino, L. (2009). Una Comprensión Ecológica de la Violencia Filio-Parental. *Redes. Revista de Psicoterapia Relacional e Intervenciones Sociales*, 21, 69-90. Consultat el 7/03/2017, obtingut a:

<http://www.avntf-evntf.com/imagenes/galeriaficheros/Una%20comprensi%C3%B3n%20ecol%C3%B3gica%20de%20la%20VFP.%20Pereira,%20R.%20y%20Bertino,%20L..pdf>

Put, J., Vanfraechen, I i Walgrave, L. (2012). Restorative Dimensions in Belgian Youth Justice. *Youth Justice*, 12 (2), 83-100. Consultat el 20/4/2017, obtingut a:

<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.948.7609&rep=rep1&type=pdf>

Rechea, A., Fernández, E. I. Cuervo, A. L. (2008). Menores agresores en el ámbito familiar. Ciudad Real: Centro de Investigación en Criminología. Consultat el 7/03/2017, obtingut a:

https://previa.uclm.es/centro/criminologia/pdf/informes/15_2008.pdf

Reial decret 1774/2004, de 30 de juliol, pel qual s'aprova el Reglament de la Llei orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors. BOE núm. 209. (2004). Generalitat de Catalunya. Portal jurídic de Catalunya. Consultat el 19/05/17, obtingut a:

http://portaljuridic.gencat.cat/ca/pjur_ocults/pjur_resultats_fitxa/?action=fitxa&mode=single&documentId=556004&versionId=1133205&language=ca_ES

10. ANNEX

I - GUIÓ ENTREVISTA TREBALLADORA SOCIAL DE JUSTÍCIA JUVENIL

- S'utilitza el *conferencing*, en especial el FGC, com a tècnica habitual en el programa de mediació i reparació? En quin moment del procés s'aplica? Existeix algun protocol d'actuació? Per què?

- Valoreu que la seva aplicació és exitosa? Per què?

- En quin moment del procés penal es media?

- Es pot mediar en tots els casos? Es podrien aplicar els mateixos criteris amb el *conferencing*?

- Què aporta la incorporació de més persones a part de víctima i ofensor al procés?

- Què es podria aconseguir amb el FGC que no es pot fer amb la mediació?

- Quins aspectes negatius pot comportar l'aplicació del FGC?

- Creus viable l'aplicació del FGC en casos de VFP a justícia juvenil? Per què? Pot ser útil?

- Quins indicadors serien útils per valorar l'aplicació del *conferencing*?

- Veus viable l'aplicació del FGC en VFP com a complement de la llibertat vigilada, o potser seria més viable que es dugués a terme abans del judici?

- Què és el que el facilitador hauria de treballar amb la víctima i l'ofensor abans de la trobada amb tots els participants?

- Quins professionals creus que poden dur a terme la tasca de facilitador? I els treballador social? Per què?

-Vols comentar alguna cosa més?

II - GUIÓ ENTREVISTA TÈCNIQUES EAIA

- Utilitzeu el *conferencing*, en especial el FGC, com a tècnica habitual?
- Existeix algun protocol d'actuació?
 - No: Per què?
 - Sí: Quines pautes generals marca el protocol?
- Quin és l'objectiu del *conferencing*?
- En quins casos apliqueu el *conferencing* i quins criteris seguïu per escollir-los?
- Es podria aplicar de forma generalitzada (en més casos)?
- Què es pot aconseguir amb el FGC que no es pot fer amb altres tècniques?
- Què aporta la incorporació de més persones al procés a part de les dues parts implicades?
- Com valoreu l'aplicació del *conferencing*, és a dir, quins indicadors utilitzeu per valorar-ne l'aplicació?
- Valoreu que la seva aplicació és exitosa? Per què?
- Quins aspectes negatius pot comportar l'aplicació del FGC?
- Què és el que el facilitador ha de preparar amb les parts abans de la trobada amb tots els participants?
- En el moment de la trobada, el facilitador utilitza un guió previ? Per què?
- Quins professionals creieu que poden dur a terme la tasca de facilitador? I els treballadors socials? Per què?
- Creieu viable l'aplicació del FGC en casos de VFP a justícia juvenil? Per què?
- Què creieu el que el facilitador ha de preparar amb la víctima i l'ofensor abans de la trobada amb tots els participants?
- En la vostra opinió, veieu viable l'aplicació del FGC en VFP com a complement de la mesura de llibertat vigilada, o potser seria més viable que es dugués a terme abans del judici?

Voleu comentar alguna més?

III - FORMULACIÓ D'AVALUACIÓ PARTICIPANTS

Formulari d'avaluació

1. **Nom i Cognoms**

2. **Nom del facilitador**

3. **Data de la CGF**

Ejemplo: 15 de diciembre de 2012

Preparació de la conferència

4. **La informació proporcionada pel facilitador abans de la CGF va ser clara i suficient**

Marca solo un óvalo.

- Totalment d'acord
 D'acord
 No ho sé
 En desacord
 Totalment en desacord
 Comentaris (opcional):

5. **Va rebre un document informatiu sobre la CGF, el seu procediment i els objectius abans de la conferència?**

Marca solo un óvalo.

- Sí
 No
 Comentaris (opcional):

6. **En cas de tenir dubtes sobre la CGF, el seu procediment o objectius o qualsevol altre aspecte, els va poder resoldre amb el facilitador abans de la conferència?**

Marca solo un óvalo.

- Sí
 No
 Comentaris (opcional)

7. Va tenir una trobada amb el facilitador abans de la CFG per explicar-li què passaria el dia de la conferència?

Marca solo un óvalo.

- Sí
- No
- Se'm va oferir la possibilitat però no la vaig acceptar.
- Comentaris (opcional):

8. El facilitador li va comunicar la data, hora i el lloc de la CFG.

Marca solo un óvalo.

- Sí
- No
- Comentaris (opcional):

Rebuda i intercanvi d'informació

9. La rebuda per part del facilitador va ser càlida.

Marca solo un óvalo.

- Totalment d'acord
- D'acord
- No ho sé
- En desacord
- Totalment en desacord
- Comentaris (opcional):

10. La contribució del facilitador a la conferència va ser útil.

Marca solo un óvalo.

- Totalment d'acord
- D'acord
- No ho sé
- En desacord
- Totalment en desacord
- Comentaris (opcional):

11. El facilitador va contribuir a dirigir la conferència i a centrar la conversa en els temes a tractar.

Marca solo un óvalo.

- Totalment d'acord
- D'acord
- No ho sé
- En desacord
- Totalment en desacord
- Comentaris (opcional):

12. Em vaig sentir tractat amb respecte.*Marca solo un óvalo.*

- Totalment d'acord
 D'acord
 No ho sé
 En desacord
 Totalment en desacord
 Comentaris (opcional):

13. Se'm va animar a participar i a fer preguntes.*Marca solo un óvalo.*

- Totalment d'acord
 D'acord
 No ho sé
 En desacord
 Totalment en desacord
 Comentaris (opcional)

Reunió privada (només per les persones que hi han participat)**14. Vaig tenir temps suficient per parlar i dissenyar el pla.***Marca solo un óvalo.*

- Totalment d'acord
 D'acord
 No ho sé
 En desacord
 Totalment en desacord
 Comentaris (opcional)

15. La reunió privada va ser útil.*Marca solo un óvalo.*

- Totalment d'acord
 D'acord
 No ho sé
 En desacord
 Totalment en desacord
 Comentaris (opcional):

Presentació i acord del pla

16. El facilitador va animar el menor a fer la presentació del pla

Marca solo un óvalo.

- Totalment d'acord
- D'acord
- No ho sé
- En desacord
- Totalment en desacord
- Comentaris (opcional):

17. Tots els participants van poder fer aportacions per l'elaboració final del pla.

Marca solo un óvalo.

- Totalment d'acord
- D'acord
- No ho sé
- En desacord
- Totalment en desacord
- Comentaris (opcional):

18. El facilitador em va preguntar si estava d'acord amb el pla acordat.

Marca solo un óvalo.

- Totalment d'acord
- D'acord
- No ho sé
- En desacord
- Totalment en desacord
- Comentaris (opcional):

19. La CFG va concloure amb un acord.

Marca solo un óvalo.

- Totalment d'acord
- D'acord
- No ho sé
- En desacord
- Totalment en desacord
- Comentaris (opcional):

20. Està satisfet amb el procés i el resultat de la CFG?*Marca solo un óvalo.*

- Sí
- No
- En part
- Comentaris (opcional):

21. Recomanaria la CFG a altre famílies?*Marca solo un óvalo.*

- Sí
- No
- Depèn
- Comentaris (opcional):

Comentaris**22. Utilitzeu el següent espai per qualsevol altre comentari en relació a la vostra experiència amb la CFG.**

Preguntes només per víctima i ofensor**23. El facilitador et va ajudar a preparar la trobada?***Marca solo un óvalo.*

1	2	3	4	5	
Gens	☐	☐	☐	☐	Molt

24. Et vas sentir escoltat?*Marca solo un óvalo.*

1	2	3	4	5	
Gens	☐	☐	☐	☐	Molt

25. Et vas trobar còmode a la trobada?*Marca solo un óvalo.*

1	2	3	4	5	
Gens	☐	☐	☐	☐	Molt

26. Vas tenir suficient suport?*Marca solo un óvalo.*

	1	2	3	4	5	
Gens	☐	☐	☐	☐	☐	Molt

27. Les persones que vas convidar a la conferència et van ajudar?*Marca solo un óvalo.*

	1	2	3	4	5	
Gens	☐	☐	☐	☐	☐	Molt

28. Vas poder expressar a la resta de persones com et senties?*Marca solo un óvalo.*

	1	2	3	4	5	
Gens	☐	☐	☐	☐	☐	Molt

29. Utilitzeu el següent espai per qualsevol altre comentari en relació a la vostra experiència amb la CFG

Formulari d'elaboració pròpia amb google.

Link: https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLScBj-1UKJ607zh7yca9z7HfxKQ7JAYGFVz6HIXYgn7J0QbZJg/viewform?usp=sf_link

IV - FORMULARI D'AVUACIÓ FINAL OFENSOR

Nom i cognoms

Nom del facilitador

Data

Qui va decidir els acords del pla?

- Jo
- La mare
- El pare
- El facilitador
- Altres (posar qui)
- Entre tots

La teua participació en la CGF t'ha ajudat? En què?

Què esperaves que passés després de la CGF?

Els resultats de la CGF han sigut els que esperaves?

Has rebut suport per la realització dels acords del pla? De qui?

- Pare
- Mare
- Facilitador
- Altres (posar qui)

S'han tornat a produir situacions de violència a casa?

- Sí
- No
- Sí, però no tan sovint com abans de la CGF

Després de la CGF, han canviat les relacions amb les teus pares? En quines coses?

Estàs satisfet amb el teu compliment del pla? Per què?

1 2 3 4 5

Gens Molt

Canviaries alguna cosa de la CGF? Què?

V - FORMULARI D'AVUACIÓ FINAL VÍCTIMA

Nom i cognoms

Nom del facilitador

Data

Que esperaves que passés després de la CGF?

Els resultats de la CGF han sigut els que esperaves?

Ha contribuït la CGF a millorar les relacions amb el vostre fill? De quina manera? Exposeu un exemple.

Després de la CGF, s'han tornat a produir situacions de violència a casa?

- Sí
- No
- Sí, però no tan sovint com abans

Has vist canvis en la conducta del teu fill després de la CGF? Quins?

Canviaries alguna cosa de la CGF? Què?

Formulari d'elaboració pròpia amb google:

https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSfhl_VJ8O4sp2EmPOBHYU8u6oPFyNdnolzlvPeewoDzwFqspww/viewform?usp=sf_link

VI - ASSOCIACIONS QUE TREBALLEN EL FENOMEN DE LA VFP A BARCELONA

Amalgama 7

Asociación Raíces

Centre d'Atenció Integral a la Violència Intrafamiliar (CAIVI)

Fundació Institut de Reinserció Social (IRES)

VII - CONSENTIMENT INFORMAT

Aida Folqué Llanas, estudiant de 4rt curs de Treball Social a la Universitat de Barcelona informa que està realitzant el Treball de Fi de Grau sobre la creació d'un projecte pilot de Family Group Conference en casos de violència filio-parental a justícia juvenil a Barcelona. L'objectiu de la present entrevista és recollir la seva opinió i informació rellevant sobre la possible aplicació del projecte.

Si vostè accedeix a participar-hi, se li demanarà que respongui a unes preguntes mitjançant una entrevista que durarà aproximadament una hora. La conversa quedarà enregistrada i se l'hi demana la seva autorització per citar-lo com a informant.

Si té algun dubte sobre aquest projecte, pot fer preguntes durant la seva participació.

Gràcies per a la seva participació.

He llegit i entès la investigació que es du a terme i estic d'acord en donar el meu consentiment per a la utilització de les dades estretes de l'entrevista:

Nom i cognoms.

Signatura.

Data.